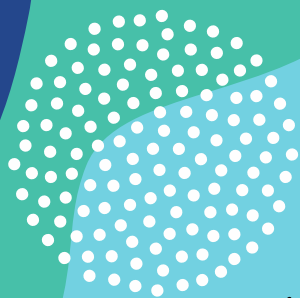

OTKLON OD JEDNOKRATNOG

VODIČ ZA PROVEDBU DIREKTIVE
O PLASTICI ZA JEDNOKRATNU UPORABU
NAMIJENJEN NACIONALNIM DONOSITELJIMA
ODLUKA

SADRŽAJ

- 3** Sažetak
- 5** Uvod
- 6** Područje primjene Direktive
- 9** Prema ambicioznom smanjenju plastike za jednokratnu uporabu
- 9** Tržišna ograničenja
- 10** Smanjenje potrošnje
- 15** Redizajniranje proizvoda i sustava
- 15** Programi proširene odgovornosti proizvođača (POP)
- 21** Zahtjevi u pogledu dizajna proizvoda
- 23** Poboljšanje sustava odvojenog skupljanja i ponovnog punjenja
- 25** Poboljšanje obavješćivanja potrošača i podizanja svijesti
- 28** Primjena, prikupljanje podataka, praćenje i izvješćivanje
- 29** Prilog

SAŽETAK

Onečišćenje plastikom pogađa čak i najudaljenija područja na planetu, s između pet i 13 milijuna tona plastike za koje se procjenjuje da svake godine završe u oceanima¹. S obzirom na to da se globalna proizvodnja plastike u posljednjih 50 godina povećala više od 20 puta², a procjenjuje se da će se ponovno udvostručiti do 2035. te učetverostručiti do 2050. godine, ovo je pitanje sve više goruće. Plastika za jednokratnu uporabu - dizajnirana da se koristi samo jednom, često vrlo kratkotrajno - čini značajan udio te plastike.

„Direktiva o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš” (koju se često naziva Direktivom o plastici za jednokratnu uporabu) stupila je na snagu 2. srpnja 2019. godine. Cilj joj je riješiti problem onečišćenja plastikom za jednokratnu uporabu (i ribolovnim alatom), predmetima koje se najčešće pronalazi na europskim plažama.

Ovaj vodič prikazuje ključne elemente Direktive o plastici za jednokratnu uporabu i daje neke preporuke kako nacionalni donositelji odluka mogu najbolje provesti njezine odredbe o plastici za jednokratnu uporabu. (Poseban vodič obuhvaća ribolovni alat i onečišćenje plastikom na moru).

Ukratko o Direktivi o plastici za jednokratnu uporabu

Direktivom o plastici za jednokratnu uporabu traži se prelazak s plastike za jednokratnu uporabu prema višekratnim proizvodima i sustavima. Obuhvaća niz mjera javne politike vezanih uz plastične predmete za jednokratnu uporabu, uključujući tržišna ograničenja, smanjenje potrošnje, zahtjeve u pogledu dizajna, skupljanja i označavanja te programe proširene odgovornosti proizvođača (dalje u tekstu „POP”), ovisno o artiklu i dostupnim alternativama.

Direktiva se odnosi na sve popisane predmete za jednokratnu uporabu, uključujući plastične predmete za jednokratnu uporabu na biološkoj osnovi i/ili one biorazgradive ili kompostabilne, kao i one od različitih višeslojnih ili kompozitnih materijala, poput plastificiranog papira ili kartona obloženih plastikom (npr. Tetrapak). Predviđa zabranu na području cijele EU za 15 predmeta (tanjuri, pribor za jelo, slamke itd.) od srpnja 2021. godine, kao i smanjenje potrošnje za spremnike hrane i čaše za napitke. Direktiva otvara mogućnost povećanja uporabe višekratnih alternativa umjesto jednostavnog prebacivanja na proizvode za jednokratnu uporabu izrađene od drugog materijala.

Irska je postigla smanjenje od

90%

kada je 2002. godine primijenila pristojbu na plastične vrećice

- 1 Jambeck, J.R., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T.R., Perryman, M., Andrady, A., Narayan, R., and Law, K.L., Ulaz plastičnog otpada s kopna u oceane / Plastic waste inputs from land into the ocean, *Science*, Vol. 347, 2015., str. 768.–771
- 2 Od 15 milijuna tona u 1964. godini do 311 milijuna tona u 2014. godini (vidi Geyer, R., Jambeck, J.R. and Law, K.L., Proizvodnja, uporaba i sudbina sve plastike ikad napravljene / Production, use and fate of all plastic ever made, *Science Advances*, 2017.)

Direktiva od država članica zahtijeva uspostavu programa POP-a s modulacijom naknada za brojne predmete (vrećice i omote koji sadržavaju hranu, maramice, duhanske proizvode itd.) koji će potaknuti sistemsku promjenu u načinu dizajniranja, proizvodnje i rukovanja proizvodima. Direktiva također postavlja posebne zahtjeve za dizajn spremnika i boca za napitke.

Do 2029. godine 90% boca koje se stavljaju na tržište mora biti odvojeno skupljeno, s međuciljem od 77% do 2025. godine. Uspostavljanje sustava povratne naknade (dalje u tekstu „SPN”) najučinkovitiji je način postizanja ovih ciljeva, s time da SPN-ovi s ponovnim punjenjem imaju prednost pred onima s recikliranjem.

Zahtjevi za označavanje i podizanje svijesti u Direktivi ključni su komplementarni alati mjerama smanjenja i skupljanja, pod uvjetom da su jasni, učinkoviti i usredotočeni na dostupne alternative.

Konačno, obveze prikupljanja podataka, praćenja i izvješćivanja, zajedno s pravilnom primjenom mjera, od ključne su važnosti za uklanjanje plastičnog onečišćenja na terenu.

Ukratko o vodiču

Uz prikaz glavnih odredbi Direktive o plastici za jednokratnu uporabu, ovaj vodič daje preporuke nacionalnim donositeljima odluka kako bi se osigurala njezina učinkovita i ambiciozna provedba usredotočena na ispravne stvari urađene na ispravan način. Glavne od tih preporuka su:

- Osigurati na razini cijele EU potpunu provedbu i primjenu zabrana:
 - jednokratnih plastičnih slamki, pribora za jelo, tanjura, štapića za miješanje napitaka, štapića za uši, balonskih štapića te spremnika za hranu, čaša i spremnika za napitke od ekspanziranog polistirena;
 - proizvoda napravljenih od oksorazgradive plastike.
- Spriječiti neadekvatnu zamjenu, poduzimanjem mjera koje će osigurati da zabranjeni predmeti budu zamijenjeni alternativama za višekratnu upotrebu, a ne proizvodima za jednokratnu uporabu od drugog materijala.
- Postaviti ambiciozne kvantitativne ciljeve za druge predmete kako bi se postiglo smanjenje i promicala ponovna uporaba:
 - ciljevi smanjenja potrošnje od najmanje 50% do 2025. i najmanje 80% do 2030. godine za spremnike za hranu i čaše (uključujući tržišna ograničenja u određenim sektorima, ako je potrebno);
 - ciljevi smanjenja potrošnje od najmanje 50% do 2025. i najmanje 80% do 2030. godine za ostale predmete (vrećice i omoti koji sadržavaju hranu, maramice);
 - prateći ciljevi ponovne uporabe koji bi poduprli alternative za višekratnu uporabu i spriječili jednostavno prebacivanje na druge materijale.
- Uspostaviti što je prije moguće, a najkasnije do 2024. godine, u potpunosti obvezujuće programe POP-a koji uključuju jaku eko-modulaciju naknada i pokrivaju, u najmanju ruku, ukupne troškove skupljanja, obrade, upravljanja, čišćenja i podizanja svijesti.
- Odrediti ciljeve minimalnog recikliranog sadržaja od najmanje 50% za boce i najmanje 30% za ostale predmete.
- Postaviti SPN ili povećati performanse postojećih programa koji:
 - dosežu 90% odvojenog skupljanja boca što je prije moguće;
 - uključuju plastične boce, limenke za napitke i staklene boce;
 - mogu biti korišteni i za jednokratne boce i za boce za ponovno punjenje.
- Potpuno provesti zahtjeve u pogledu označavanja, osiguravajući jasno i vidljivo označavanje, te ih proširiti na druge elemente, poput prisutnosti vrlo zabrinjavajućih tvari (dalje u tekstu „VZT”).
- Uspostaviti mjere podizanja svijesti usmjerene na smanjenje potrošnje i na dostupne višekratne alternative.
- Osigurati temeljito prikupljanje podataka i praćenje, zajedno sa snažnom primjenom, kako bi se napravila procjena i/ili prilagodba mjera za poboljšanje učinkovitosti.

UVOD

Onečišćenje plastikom pogađa čak i najudaljenija područja na planetu, s između 5 i 13 milijuna tona plastike za koje se procjenjuje da svake godine završe u oceanima.³ Proizvodnja i potrošnja plastike imaju dalekosežan utjecaj na okoliš, klimu i zdravlje ljudi, tijekom cijelog njezinog životnog ciklusa, od ekstrakcije i proizvodnje do odlaganja na kraju životnog vijeka. Globalna proizvodnja plastike u posljednjih 50 godina povećala se više od 20 puta⁴, a procjenjuje se da će se ponovno udvostručiti do 2035. te učetrverostručiti do 2050. godine.

Kako bi se ovaj trend preokrenuo, kriza onečišćenja plastikom zahtijeva hitno i ambiciozno djelovanje na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini. Plastika postaje izvorom sve veće brige za građane širom svijeta: 87% građana u EU zabrinuto je zbog utjecaja proizvodnje plastike na okoliš, a 74% zabrinuto je zbog utjecaja plastike na njihovo zdravlje⁵.

Plastika za jednokratnu uporabu čini značajan udio te plastike. Dizajnirana je da se koristi samo jednom - često vrlo kratkotrajno - prije nego se odbaci. Plastična ambalaža predstavlja 40% sve proizvedene plastike i obično je za jednokratnu uporabu.

Direktiva Europske unije o plastici za jednokratnu uporabu

U siječnju 2018. Europska komisija objavila je „Europsku strategiju za plastiku u kružnom gospodarstvu” čiji je cilj preispitati način na koji se plastika proizvodi, koristi i odlaže. Strategija iznosi opredijeljenost EU da će do 2030. godine sva plastična ambalaža u EU biti dizajnirana za višekratnu uporabu ili tako da se može reciklirati.

Europska komisija također je najavila da će predložiti propis kojim će odgovoriti na onečišćenje predmetima koje se najčešće pronalazi na

Svrha ovog vodiča

Ovaj vodič prikazuje i analizira glavne odredbe Direktive te daje preporuke civilnog društva za njezinu ambicioznu i pravovremenu provedbu, zajedno s primjerima najboljih praksi. Obim vodiča ograničen je na plastiku za jednokratnu uporabu, a odredbe koje se odnose na ribolovni alat i onečišćenje plastikom na moru (uključene u Direktivu o plastici za jednokratnu uporabu i revidiranu Direktivu o lučkim uređajima za prihvrat (DLUP)) analizirane su u zasebnom dokumentu.

87%

građana u EU zabrinuto je zbog utjecaja proizvodnje plastike na okoliš

³ Jambeck, J.R., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T.R., Perryman, M., Andrady, A., Narayan, R., and Law, K.L., Ulaz plastičnog otpada s kopna u oceane / Plastic waste inputs from land into the ocean, Science, Vol. 347, 2015., str. 768–771

⁴ Od 15 milijuna tona u 1964. godini do 311 milijuna tona u 2014. godini (vidi Geyer, R., Jambeck, J.R. and Law, K.L., Proizvodnja, uporaba i sudbina sve plastike ikad napravljene / Production, use and fate of all plastic ever made, Science Advances, 2017.)

⁵ Special Eurobarometer 468., Stavovi europskih građana o okolišu.

europskim plažama - plastikom za jednokratnu uporabu i ribolovnim alatom. Podaci pokazuju da plastika za jednokratnu uporabu čini otprilike polovinu (49% u 2016.)⁶ tih predmeta.

Uslijedila je „Direktiva o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš” (koju se često naziva Direktivom o plastici za jednokratnu uporabu), predložena u svibnju 2018. godine. Sporazum između zakonodavaca EU postignut je u prosincu 2018. godine, a Direktiva je formalno usvojena i objavljena u Službenom listu u lipnju 2019. Stupila je na snagu 2. srpnja 2019. godine, započinjući time dvogodišnje razdoblje prenošenja za države članice EU-a.

Direktiva se bavi plastičnim predmetima za jednokratnu uporabu i ribolovnim alatima kroz niz mjera javne politike, uključujući tržišna ograničenja, smanjenje potrošnje, zahtjeve u pogledu dizajna, skupljanja i označavanja te programe proširene odgovornosti proizvođača (POP), ovisno o artiklu i dostupnim alternativama. Direktiva također predviđa potencijalno širenje svoga područja primjene u budućnosti.

Područje primjene Direktive

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu obuhvaća 15 plastičnih predmeta za jednokratnu uporabu:

- **Štapići za uši** (osim onih za medicinske svrhe, na koje se odnose Direktive 90/385/EEZ i 93/42/EEZ).

- **Pribor za jelo** - vilice, noževi, žlice, štapići za jelo.
- **Štapići za miješanje napitaka**.
- **Slamke** (osim onih za medicinske svrhe, na koje se odnose Direktive 90/385/EEZ i 93/42/EEZ).
- **Tanjuri** - uključujući papirnate tanjure s plastičnim premazom.
- **Baloni** (osim za industrijske ili druge profesionalne namjene i uporabe koji se ne dijele potrošačima)
- **Štapići za balone** (iznimke kao i kod balona)
- **Spremnici za hranu** - pojedinačne porcije, namijenjene neposrednoj konzumaciji
- **Čaše za napitke** - uključujući čepove i poklopce
- **Spremnici za napitke** - zapremine do tri litre uključujući čepove i poklopce, i višeslojna (kompozitna) ambalaža za napitke (isključuje staklene ili metalne spremnike za napitke koji imaju čepove i poklopce od plastike odnosno spremnike za napitke koji su namijenjeni i koji se upotrebljavaju za hranu za posebne medicinske potrebe koja je u tekućem stanju, kako su definirani Uredbom (EU) br. 609/2013).
- **Vrećice i omoti** - izrađeni od savitljivog materijala koji sadržavaju hranu namijenjenu konzumaciji izravno iz vrećice ili omota bez ikakve daljnje pripreme.
- **Lagane plastične vrećice za nošenje** - kako su definirane Direktivom 94/62/EZ.
- **Duhanski proizvodi** - s filtrom te filteri koji se stavljaju na tržište za uporabu u kombinaciji s duhanskim proizvodima.
- **Vlažne maramice** - prethodno ovlažene maramice za osobnu njegu i uporabu u domaćinstvu (isključuje maramice za industrijsku primjenu).
- **Higijenski ulošci**, tamponi i aplikatori za tampone.

Posebno se bavi predmetima izrađenim od specifičnih vrsta plastike, tj. spremnicima za hranu, spremnicima za napitke i čašama za napitke od ekspaniranog polistirena (EPS), te svim proizvodima izrađenim od oksorazgradive plastike.

⁶ <https://seas-at-risk.org/images/pdf/publications/SeasAtRiskSummarySingleUsePlasticandtheMarineEnvironment.compressed.pdf>

Dio A Priloga Direktivi o plastici za jednokratnu uporabu definira spremnike za hranu kao:

„posude kao što su kutije, s poklopcem ili bez njega, koji se upotrebljavaju za držanje hrane

- *koja je namijenjena neposrednoj konzumaciji na licu mjesta ili kasnije,*
- *koja se obično konzumira iz posude, i*
- *koja je spremna za konzumaciju bez ikakve daljnje pripreme, primjerice pečenja, kuhanja ili zagrijavanja,*

uključujući spremnike za hranu koji se upotrebljavaju za brzu hranu ili druge obroke spremne za neposrednu konzumaciju, osim spremnika za napitke, tanjura te vrećica i omota koji sadržavaju hranu.”

Članak 12. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu kaže: „...odlučujuću ulogu uz kriterije za spremnike za hranu koji su navedeni u Prilogu ima tendencija [njihova] odbacivanja u okoliš kao smeća zbog volumena ili veličine, posebno spremnika za pojedinačne porcije.”

Uvodna izjava 12. također kaže da „S obzirom na kriterije utvrđene u ovoj Direktivi, primjeri spremnika za hranu koje za potrebe ove Direktive treba smatrati plastičnim proizvodima za jednokratnu uporabu jesu spremnici za brzu hranu ili kutije za jelo, sendviče, wrap sendviče i salate, s hladnom ili vrućom hranom, ili spremnici za svježu ili prerađenu hranu koja ne zahtijeva daljnju pripremu, poput voća, povrća ili slastica.” Iako nisu pravno obvezujuće, uvodne izjave daju informaciju za tumačenje zakonodavstva (Predmet C-162/97, Nilsson, [1998.] ECR I-7477, para. 54.)

Uvodna izjava 12. dodaje „Primjeri spremnika za hranu koje za potrebe ove Direktive ne treba smatrati plastičnim proizvodima za jednokratnu uporabu jesu spremnici koji sadržavaju sušenu hranu ili hranu koja se prodaje hladna i zahtijeva daljnju pripremu, spremnici koji sadržavaju hranu u količini većoj od pojedinačne porcije ili spremnici za hranu veličine pojedinačne porcije koji se prodaju u više od jedne jedinice.”

Naša preporuka

Države članice moraju pomno paziti na definiciju spremnika za hranu u svom nacionalnom zakonodavstvu kako bi se izbjegli propusti koji smanjuju njezin opseg. Na primjer, države članice trebale bi osigurati da ambalaža za hranu i proizvođači proizvoda ne upotrebljavaju kriterije za porciju hrane kako bi isključili odgovarajuće spremnike za hranu, na primjer, tvrdeći da sadrže dvije porcije iako su zapravo namijenjeni za jednu ili bi ih realno konzumirala jedna osoba. Glavni kriterij treba ostati prodaju li se ti spremnici, ili dijele, za neposrednu potrošnju, pri čemu je broj porcija uglavnom nebitan.

Članak 3. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu definira „plastiku” i „plastiku za jednokratnu uporabu”, pojašnjavajući njezino područje primjene:

„plastika” znači materijal koji se sastoji od polimera kako je definiran u članku 3. točki 5. Uredbe (EZ) br. 1907/2006, kojemu se mogu dodati aditivi ili druge tvari i koji može funkcionirati kao glavna strukturna komponenta konačnih proizvoda, uz iznimku prirodnih polimera koji nisu kemijski modificirani”. Dodatno, uvodna izjava 11. izričito kaže, „plastika proizvedena od modificiranih prirodnih polimera ili plastika proizvedena od bioloških, fosilnih ili sintetičkih početnih tvari ne pojavljuje se prirodno te bi stoga trebala biti predmetom ove Direktive.” Dodaje „Prilagođenom definicijom plastike trebalo bi stoga obuhvatiti predmete od gume na osnovi polimera te plastiku na biološkoj osnovi i biorazgradivu plastiku neovisno o tome je li dobivena iz biomase ili će se biološki razgraditi tijekom vremena.”

„plastični proizvod za jednokratnu uporabu” znači proizvod koji je u cijelosti ili djelomično izrađen od plastike te nije osmišljen, dizajniran ili stavljen na tržište tako da tijekom svojeg životnog vijeka podnese višekratna kruženja ili višekratne cikluse uporabe na način da se vrati proizvođaču na ponovno punjenje ili da se ponovno upotrijebi u istu svrhu u koju je osmišljen.”

Direktiva tako uključuje plastične predmete za jednokratnu uporabu na biološkoj osnovi i/ili one biorazgradive ili kompostabilne, kao i one od različitih višeslojnih ili kompozitnih materijala, poput plastificiranog papira ili kartona obloženih plastikom (npr. Tetrapak).

„Oksorazgradiva plastika” znači plastični materijal kojem su dodani aditivi koji oksidacijom dovode do fragmentacije plastičnog materijala u mikrofragmente ili do kemijske razgradnje.

Uključeni u područje primjene	Nisu uključeni u područje primjene
Plastika na biološkoj osnovi	Stakleni ili metalni spremnici za napitke
Biorazgradiva/kompostabilna plastika	Mikroplastika
Višeslojna/kompozitna plastika	Boje, tinte i ljepila

Usklađenost s Okvirnom direktivom o otpadu i Direktivom o ambalaži i ambalažnom otpadu

U članku 2. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu stoji da će njezine odredbe prevladati u slučaju sukoba s Okvirnom direktivom EU o otpadu (dalje u tekstu „ODO”) ili EU Direktivom o ambalaži i ambalažnom otpadu (dalje u tekstu „DAAO”). DAAO utvrđuje da se ambalaži koja je u skladu sa zahtjevima utvrđenima u Direktivi mora dopustiti optičaj na jedinstvenom tržištu (u skladu s načelom slobodnog kretanja robe) bez ikakvih prepreka u državama članicama, što znači da države članice (u načelu) ne mogu zabraniti određenu ambalažu sve dok je u skladu s Direktivom. Kod predmeta obuhvaćenih Direktivom o plastici za jednokratnu uporabu, međutim, ne može se tvrditi da usklađivanje s tom Direktivom blokira pristup jedinstvenom tržištu.

Države članice stoga imaju diskrecijsko pravo da uvedu sve mjere koje smatraju prikladnim za provedbu odredbi, sve dok su te mjere proporcionalne i nisu diskriminatorne (npr. ne pogađaju industriju jedne države članice). U članku 4., na primjer, stoji da se nacionalna tržišna ograničenja ili nameti mogu odrediti za jednokratne plastične čaše i spremnike za hranu, kako bi se smanjila njihova potrošnja.

PREMA AMBICIOZNOM SMANJENJU PLASTIKE ZA JEDNOKRATNU UPORABU

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu predviđa tržišna ograničenja od srpnja 2021. godine za jednokratne plastične proizvode za koje su dostupne višekratne alternative (ili zamjene u drugom materijalu). Za proizvode za koje alternative nisu tako široko dostupne, Direktiva zahtijeva ambiciozno smanjenje potrošnje.

Tržišna ograničenja

Koji su plastični proizvodi za jednokratnu uporabu zabranjeni?

Članak 5. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu kaže „Države članice zabranjuju stavljanje na tržište plastičnih proizvoda za jednokratnu uporabu navedenih u dijelu B Priloga i proizvoda od oksorazgradive plastike.” Od srpnja 2021. zabrana će se primjenjivati na cjelokupnom tržištu EU za sljedeće proizvode:

- Štapići za uši.
- Pribor za jelo (vilice, noževi, žlice, štapići za jelo).
- Štapići za miješanje napitaka.
- Slamke.
- Tanjuri.
- Štapići za balone.⁷
- Spremnici za hranu, spremnici za napitke i čaše za napitke izrađeni od ekspaniranog polistirena (EPS).

Direktiva predviđa izuzeće od tih zabrana za štapiće za uši i slamke koji se koriste u medicinske svrhe (tj. kada se koriste kao medicinski proizvodi).⁸

Odredbe Direktive primjenjuju se na konvencionalnu plastiku, plastiku na biološkoj osnovi i biorazgradivu ili kompostabilnu plastiku, kao i na kompozitne materijale. Jednokratni plastični pribor za jelo djelomično ili u potpunosti napravljen od plastike na biološkoj osnovi i papirnati tanjuri na biološkoj osnovi s plastičnim premazom također će biti zabranjeni na tržištu EU od srpnja 2021. godine.

Direktiva stavljanje na tržište definira kao „prvo stavljanje proizvoda na raspolaganje na tržištu države članice”, pri čemu se stavljanje na raspolaganje definira kao „svak[u] isporuk[u] proizvoda za distribuciju, potrošnju ili upotrebu na tržištu države članice u okviru trgovačke djelatnosti, s plaćanjem ili bez plaćanja”. Ograničenje tržišta

stoga se primjenjuje bez obzira na distribucijski kanal (bilo fizički ili putem interneta) ili nametanje naknade.

Prebacivanje na višekratne proizvode kako bi se izbjegla „zamjena koju ćemo požaliti”

Višekratne alternative za ove jednokratne plastične predmete široko su dostupne u Europi. Države članice ne samo da bi trebale promicati i podržavati uporabu tih višekratnih opcija, prije nego jednokratnih zamjena izrađenih od drugih materijala, već bi to trebale nastojati učiniti i prije nego što tržišna ograničenja stupe na snagu u srpnju 2021. godine.

Jasan je cilj Direktive i zakonodavaca odmicanje od plastičnih proizvoda za jednokratnu uporabu.⁹ Zamjenjivanje jednokratnih plastičnih predmeta jednokratnim predmetima od, primjerice, papira ili drveta, značilo bi propuštanje prilike i iznevjerilo kako hijerarhiju upravljanja otpadom tako i kružnu ekonomiju. Na primjer, višekratnom priboru za jelo treba dati prednost nad jednokratnim priborom za jelo od drva ili bambusa. Kod potrošnje na licu mjesta, zemlje bi trebale usvojiti mjere kojima će učiniti obveznom (ili barem snažno potaknuti) uporabu višekratnog pribora za jelo, tanjura, slamki i štapića za miješanje napitaka.

Primjeri propisa kojima se zabranjuje jednokratno posuđe kod potrošnje na licu mjesta

U kolovozu 2019. godine Tajvan je objavio da restorani u robnim kućama, trgovačkim centrima i hipermarketima više neće smjeti nuditi jednokratno posuđe kupcima koji jedu na licu mjesta. Ova zabrana obuhvaća 150 hipermarketa, 180 robnih kuća i trgovačkih centara.

U siječnju 2019. godine, grad Berkeley u Kaliforniji usvojio je uredbu kojom se od restorana i kafića zahtijeva da kupcima koji jedu na licu mjesta osiguraju isključivo višekratne tanjure i pribor.

⁷ Štapići namijenjeni pričvršćivanju na balone i njihovu pridržavanju (uključujući njihove mehanizme), osim balona za industrijske ili druge profesionalne namjene i uporabe koji se ne dijele potrošačima

⁸ Štapići za uši i slamke koji spadaju u područje primjene Direktive Vijeća 90/385/EEZ i Direktive Vijeća 93/42/EEZ.

⁹ Uvodna izjava 2. ističe „Ovom Direktivom promiču se kružni pristupi u kojima se prednost daje održivim i netoksičnim proizvodima koji se mogu ponovno upotrijebiti i sustavima za ponovnu uporabu nad proizvodima za jednokratnu uporabu, čime se prije svega želi smanjiti količina nastalog otpada.” Uvodna izjava 14. isto tako naglašava „Države članice trebale bi poticati uporabu proizvoda koji su prikladni za višekratnu uporabu i koji su, nakon što postanu otpad, prikladni za pripremu za ponovnu uporabu i recikliranje.”

Sustavi višekratne uporabe - dostupne opcije

Tradicionalni sustavi višekratne uporabe daju izravna rješenja, zamjenjujući jednokratni plastični pribor za jelo, štapiće za miješanje, slamke i tanjure s već poznatim višekratnim predmetima obično izrađenim od nehrđajućeg čelika ili keramike.

Za potrošnju „u pokretu”, uključujući na događanjima na otvorenom i festivalima, mogu se uspostaviti sustavi povratne naknade (SPN) za višekratni pribor za jelo, tanjure, spremnike za hranu i čaše. Alternativno, potrošače se može ekonomskim poticajima, poput popusta, potaknuti da donose vlastiti višekratni pribor za jelo, spremnike za hranu i čaše. Europa i svijet obiluju novim idejama za olakšavanje uporabe višekratnih sustava dostave hrane i pića, i te inicijative treba promovirati i podržati.

Primjeri dobre prakse za višekratno korištenje „u pokretu” te na događanjima ili festivalima

ReCircle - u Švicarskoj (a u novije vrijeme i u Njemačkoj) ReCircle je postavio SPN za spremnike za hranu s 800 partnerskih restorana. Također su uveli dvije opcije pribora za jelo: žlicu, nož i vilicu u jednom priboru („spork”) i višekratni polipropilenski set noža, vilice i žlice koji se radi lakšeg transporta mogu povezati klikom („Smart to Go”).

LessMess - u Ujedinjenoj Kraljevini, LessMess je testirao SPN kroz ponudu tanjura i pribora za višekratnu uporabu na događajima i festivalima. Višekratni tanjuri iznajmljuju se svim ugostiteljima na događanju. Ljudi plaćaju depozit za tanjur/pribor za jelo prilikom kupovine obroka koji im se vraća nakon što predmeti budu vraćeni u centralnu jedinicu za pranje na lokaciji.

Zabrana oksorazgradivih plastičnih proizvoda

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu predviđa zabranu svih proizvoda (ne samo jednokratnih plastičnih proizvoda) izrađenih od oksorazgradive plastike, od srpnja 2021. godine. Oksorazgradive plastike uobičajeni su polimeri (npr. LDPE) s dodanim kemikalijama (uključujući teške metale) za ubrzanje oksidacije i fragmentacije materijala pod UV svjetlom i/ili toplinom i kisikom.

Iako se predstavlja i stavlja na tržište kao biorazgradiva, značajan niz dokaza sugerira da se u stvarnosti oksorazgradiva plastika jednostavno raspada na male fragmente i doprinosi štetnom onečišćenju mikroplastikom.¹⁰ Zainteresirane strane, uključujući proizvođače plastične ambalaže i upravitelje otpadom, uglavnom se slažu da za takve proizvode više nema mjesta na tržištu.

Članak 4. – Smanjenje potrošnje

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu nalaže državama članicama da poduzmu „mjere potrebne za postizanje ambicioznog i trajnog smanjenja potrošnje” spremnika za hranu i čaša za napitke (i njihovih čepova i poklopaca). Sukladno Direktivi, „tim se mjerama (...) do 2026. u usporedbi s 2022. postiže mjerljivo kvantitativno smanjenje potrošnje”.

Direktivom je precizirano da države članice EU mogu usvojiti sljedeće mjere (između ostalog) kako bi postigle ovo smanjenje:

- Nacionalne ciljeve za smanjenje potrošnje.
- Mjere kojima se osigurava da se na mjestu prodaje krajnjem potrošaču stave na raspolaganje višekratne alternative plastičnim čašama i spremnicima za hranu.
- Ekonomske instrumente, poput instrumenata kojima se osigurava da se plastični proizvodi za jednokratnu uporabu ne daju besplatno krajnjem potrošaču na mjestu prodaje.
- Tržišna ograničenja koja bi osigurala zamjenjivanje jednokratnih plastičnih čaša i spremnika za hranu alternativama koje se mogu višekratno upotrijebiti ili koje ne sadrže plastiku.

Države članice mogu odabrati mjere koje će provesti u svojoj zemlji, u skladu s posebnostima nacionalnog konteksta. Značajna smanjenja vjerojatno će se najučinkovitije postići kombinacijom ovih i drugih mjera. Sljedeći odjeljci predstavljaju neke od najperspektivnijih mjera, iako će zbog lokalnih uvjeta postojati posebnosti.

Kao krajnji cilj snažno podržavamo potpunu zabranu jednokratnih plastičnih čaša i spremnika za hranu, kako bi se u potpunosti uklonili negativni utjecaji ovih proizvoda. To uključuje čaše i spremnike za hranu izrađene od konvencionalne plastike, plastike na biološkoj osnovi, kompostabilne plastike, kao i od kompozitnih materijala. Postupno i ambiciozno smanjenje potrošnje propisano tijekom sljedećeg desetljeća treba iskoristiti za kontinuiranu izgradnju i širenje sustava za ponovnu uporabu ovih predmeta, kako bi se olakšala mogućnost potpune zabrane.

Ciljevi smanjenja potrošnje

Budući da podaci trenutno nedostaju, vlade trebaju do 2022. godine uspostaviti polazišne vrijednosti za potrošnju čaša i spremnika za hranu koje će 2026. godine omogućiti procjenu postignutih smanjenja.

Podržavamo postavljanje sljedećih obvezujućih ciljeva: smanjenje od 50% do 2025. godine i smanjenje od 80% do 2030. godine. Uključivanje podataka o poduzetim mjerama i proizvodima koji se stavljaju na tržište u godišnja izvješća država članica Komisiji omogućilo bi redovite provjere smanjenja potrošnje te bi, gdje je potrebno, mogle biti poduzete dodatne mjere. Umjesto nejasnog cilja postizanja „ambicioznog smanjenja“, prednost kvantitativnih ciljeva je da razjašnjavaju vrste potrebnih mjera i stupanj njihove primjene, te osiguravaju jednostavno i jasno praćenje i izvješćivanje. Ciljevi smanjenja od 50% do 2025. i 80% do 2030. godine u skladu su s procjenom učinka¹¹ koji je pratio Komisijin prijedlog Direktive o plastici za jednokratnu uporabu i ribolovnim alatima, i slični su onima utvrđenim u Direktivi vezanoj uz plastične vrećice.¹²

Jasni i obvezujući kvantitativni ciljevi daju veću sigurnost investitorima i razvoju novih poslovnih modela. U nedostatku takvih ciljeva, vjerojatno će prevladati uobičajeno poslovanje, što će rezultirati nedostatkom povjerenja za ulaganja u ovo područje i spriječiti otvaranje dugoročnih zelenih radnih mjesta.

Konačno, građani diljem Europe vrlo su pozitivno reagirali na smanjenje uporabe jednokratnih plastičnih vrećica i zahtijevaju snažno djelovanje protiv onečišćenja plastikom. U 2017. godini 87% građana EU-a iskazalo je zabrinutost zbog utjecaja plastike na okoliš, dok je 74% bilo zabrinuto zbog njezinog utjecaja na zdravlje.¹³

Paralelni ciljevi ponovne uporabe

Kako bi bilo učinkovitije, postavljanje kvantitativnih ciljeva za smanjenje treba biti popraćeno ciljevima ponovne uporabe. Uistinu, smanjenje korištenja jednokratnih plastičnih predmeta (osobito čaša i spremnika za hranu) ide ruku pod ruku s povećanim prihvaćanjem višekratnih opcija.

Smanjenje potrošnje plastike za jednokratnu uporabu ne bi trebalo potaknuti njezinu zamjenu

jednokratnim predmetima od drugih materijala, već, naprotiv, povećati uporabu višekratnih inačica tih predmeta. Uvodne izjave 2. i 14. (gore citirane) jasno navode da višekratnim proizvodima i sustavima treba dati prednost pred jednokratnim proizvodima, bez obzira na upotrijebljeni materijal. Obvezna uspostava POP-a za ambalažu olakšat će postavljanje i praćenje ciljeva ponovne uporabe.

Primjer propisa sa zadanim ciljevima ponovne uporabe

Regionalni zakon¹⁴ iz 2018. u Navarri (Španjolska) zahtijeva da tvrtke u hotelijerstvu, restoranima i ugostiteljstvu (u daljnjem tekstu „HORECA“) do 2028. godine poslužuju 80% piva, 70% bezalkoholnih pića i 40% vode u spremnicima za višekratnu upotrebu. Do istog roka, 15% spremnika za napitke koji se prodaju u trgovinama moraju biti za višekratnu upotrebu. Balearski otoci nedavno su postavili slične uvjete, s rokom do 2030. godine.¹⁵

Ciljevi za ostale proizvode

Rethink Plastic snažno potiče zemlje da utvrde kvantitativne ciljeve smanjenja i ponovne uporabe za druge jednokratne plastične proizvode obuhvaćene Direktivom, ali i šire. Izmjena Direktive o ambalaži i ambalažnom otpadu¹⁶ iz 2018. godine obvezuje države članice da poduzmu mjere za povećanje udjela višekratne ambalaže koja se stavlja na tržište, kao i sustava za ponovnu uporabu ambalaže. Srodne mjere uključuju „određivanje minimalnog postotka ambalaže stavljene na tržište koja se može ponovo uporabiti svake godine po ambalažnom toku“.

¹¹ https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/single-use_plastics_impact_assessment.pdf

¹² Ciljevi od 90 vrećica po stanovniku do kraja 2019. i 40 vrećica po osobi do kraja 2025. godine ekvivalentni su smanjenju od 50% u četverogodišnjem vremenskom okviru i 80% u 10-godišnjem vremenskom okviru, u odnosu na 198 vrećica koje su trošili europski stanovnici u trenutku donošenja zakonskih propisa. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0720>

¹³ Flash Eurobarometer 388., 2014.

¹⁴ <https://www.boe.es/buscar/pdf/2018/BOE-A-2018-8953-consolidado.pdf>

¹⁵ <https://www.boe.es/eli/es-ib/l/2019/02/19/8>

¹⁶ Članak 5. Direktive (EU) 2018/852 Europskog Parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive 94/62/EZ o ambalaži i ambalažnom otpadu. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0852>

Ciljevi smanjenja potrošnje bili bi posebno važni kod spremnika za napitke, vrećica i omota te vlažnih maramica, a također bi pomogli da se poveća uporaba već dostupnih alternativa.

Tržišna ograničenja na određenim lokacijama ili sektorima

Jedan od najbržih i najučinkovitijih načina za smanjenje potrošnje čaša i spremnika za hranu jest postavljanje ograničenja za određene frekventne lokacije ili sektore, poput zabrana kod potrošnje na licu mjesta u sektoru HORECA te zelene politike javnih nabava za javne zgrade, upravnu vlast i njihova događanja. To bi bilo u potpunosti u skladu s logikom Direktive o plastici za jednokratnu uporabu koja zabranjuje jednokratne plastične predmete tamo gdje su alternative široko dostupne.

Belgijsko zakonodavstvo zabranjuje jednokratne čaše, limenke i boce na javnim događanjima

U 2019. belgijska regija Flandrija usvojila je zakon¹⁷ kojim se zabranjuje lokalnim vlastima da poslužuju pića u potrošnim čašama (bez obzira na materijal), limenkama i PET bocama na radnom mjestu i na javnim priredbama. Ova se zabrana na sličan način odnosi i na priredbe koje ne organizira javna uprava, poput školskih zabava, mjesnih sajмова u lokalnim zajednicama i festivala, osim ako organizatori mogu osigurati odvojeno skupljanje i recikliranje najmanje 90% tih predmeta (95% do 2022. godine).

Ekonomski poticaji i druge mjere

Ekonomski poticaji mogu odigrati veliku ulogu u smanjenju potrošnje plastike za jednokratnu upotrebu. Uspostavljanje naknade ili pristojbe za plastične vrećice dovelo je do značajnih smanjenja u zemljama koje su takve mjere primijenile široko, temeljito i uz snažne kampanje za podizanje svijesti. Primjerice, Irska je postigla smanjenje od 90% kada je uvela pristojbu za plastične vrećice 2002. godine¹⁸. Pristojba je također pozitivno utjecala na okoliš, jer je udio plastičnih vrećica u onečišćenju smećem u 2015. godini činio 0,13%, u usporedbi s 2001. godinom kada je činio oko 5%. Također, pristojba je privredila 200 milijuna eura tijekom 12 godina, s tim

da su prihodi usmjereni na projekte zaštite okoliša kojima upravlja fond za zaštitu okoliša.¹⁹

Slične pristojbe počinju se uvoditi i za čaše, i sada je potrebno povećati njihovu učestalost. Također je moguće uvesti pristojbe za spremnike za hranu kako bi se potrošače potaknulo da pređu na višekratne proizvode, bilo da ih se donosi od kuće ili osigurava kroz SPN. Popusti za potrošače koji donose svoje čaše ili spremnike također su dobar poticaj za prelazak na višekratna rješenja. Kafići i restorani koji su to počeli primjenjivati izvještavaju o pozitivnoj reakciji potrošača. Eurobarometar iz 2017. utvrdio je da 61% ispitanika vjeruje da bi potrošači trebali platiti doplatu za jednokratne plastične predmete.

Oporezivanje plastike²⁰

Porezi mogu odigrati važnu ulogu u promjeni ponašanja, smanjenju proizvodnje i potrošnje. Porez se može ubirati u različitim dijelovima lanca proizvodnje, pretvorbe, potrošnje i odlaganja plastike, ovisno o glavnoj namjeni poreza (smanjenje cjelokupne proizvodnje, promjena proizvođačkih praksi, promjena ponašanja potrošača itd.).

Problem plastike nije jedinstven, jer je lanac plastike dugačak i složen. U praksi, dakle, „porez na plastiku” zapravo može biti zbir poreza, svaki dizajniran da izazove određenu reakciju u ponašanju u određenom dijelu lanca, uključujući proizvođače i potrošače.

Svaki porez treba biti ciljan, učinkovit, pravedan, progresivan, transparentan i temeljen na načelu „onečišćivač plaća”.

Iako popusti mogu doprinijeti većoj uporabi višekratnih proizvoda, SPN je učinkovitije sredstvo za uključivanje ljudi i širenje upotrebe predmeta za višekratno korištenje. Kao i kod boca za napitke (vidi odjeljak o odvojenom skupljanju), SNP se može uspostaviti za čaše i spremnike za hranu, s time da potrošač plaća doplatu za višekratnu čašu ili spremnik za hranu. Taj se depozit vraća nakon što višekratna čaša ili spremnik budu vraćeni na određeno mjesto.

¹⁷ <https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/090135578027434e>

¹⁸ Convery i McDonnell, 2007.

¹⁹ Anastasio i Nix, 2016.

²⁰ Više informacija o pitanju oporezivanja plastike može se pronaći u izvješću organizacije Rethink Plastic Alliance „Cijena je dobra... nije li?” / „The Price is right... or is it?” Dostupno na: http://zerowasteeurope.eu/wp-content/uploads/2018/09/PlasticsTax_FINAL.pdf

ReCup je SPN za šalice za kavu osnovan u Njemačkoj 2016. Danas ima preko 2.700 partnerskih prodavača u više od 450 gradova, od kojih je svaki naveden na njihovoj aplikaciji i internetskoj stranici. Potrošači plaćaju kauciju u iznosu od 1 EUR za višekratnu čašu od polipropilena dostupnu u tri veličine (200 ml, 300 ml ili 400 ml), koja se vraća kad šalica bude vraćena (na pranje) jednom od partnerskih prodavača.

Deliveround

Zajedno s gradom Hasseltom (Belgija) i dostavljačima hrane Deliveroo, nevladina organizacija Recycling Network Benelux radi na kružnom rješenju za dostavu obroka u višekratnim spremnicima za hranu. Istraživanje se usredotočuje na uspostavljanje učinkovitog i konkurentnog sustava koji će biti testiran u Hasseltu.

ECOBIX je SPN za spremnike za hranu osnovan u Luxembourgu, s gotovo 100 restorana koji u njemu sudjeluju. ECOBOX je izrađen od reciklabilnog PBT-a (Polybutylene terephthalate) i dostupan u dvije veličine (500ml i 1 litra). U mogućnosti su osigurati i višekratni pribor za jelo.

Kutije Tiffin – „Kutije Tiffin” prvi su puta upotrijebljene u Mumbaiju (Indija), a sada se u višekratnim tiffinjskim limenkama od nehrđajućeg čelika dnevno isporučuje 200.000 obroka. Sustav je prenesen u Belgiju, gdje više od 1.000 članova „Tiffina” godišnje uštedi 1,5 tonu ambalažnog otpada i količinu potrošnih spremnika u vrijednosti od 20.000 eura. Ujedinjeno Kraljevstvo je također počelo koristiti sustav Tiffin.

POZIVAMO VLADE DA:

- U potpunosti provedu tržišna ograničenja za jednokratne plastične štapiće za uši, pribor za jelo, tanjure, slamke, štapiće za miješanje napitaka, štapiće za balone te čaše, spremnike za napitke i spremnike za hranu od ekspaniranog polistirena.
- Za jednokratne plastične čaše i spremnike za hranu postavite obvezujuće ciljeve od 50% smanjenja potrošnje do 2025. i 80% do 2030. godine, s konačnim ciljem primjene potpune tržišne zabrane.
- Postavite tržišna ograničenja za čaše i spremnike za hranu u određenim sektorima (npr. HORECA te kroz zelenu javnu nabavu) i mjestima (npr. javni događaji) kako bi se postigli ciljevi smanjenja.
- Postavite obvezujuće kvantitativne ciljeve za ponovnu uporabu koji će pratiti ciljeve smanjenja potrošnje.
- Postavite ciljeve smanjenja potrošnje za ostale jednokratne plastične predmete.

Višekratni proizvodi i zdravlje

Higijenski zahtjevi

Kupci mogu imati pogrešne nazore o higijenskim rizicima povezanim s višekratnim proizvodima, i programi ponovne uporabe moraju uzeti u obzir tu brigu za zdravlje.

Visokokvalitetni uređaji za pranje i dobro dizajnirani sustavi za transport i skladištenje dokazano ispunjavaju zdravstvene zahtjeve u slučaju brojnih dobro uspostavljenih sustava ponovne uporabe, uključujući visokorizične proizvode poput mlijeka. Također, kupci bez ikakvih higijenskih briga koriste stolno posuđe za višekratnu upotrebu u restoranima i ostalim ugostiteljskim objektima.

Moraju se ukloniti moguće zakonske prepreke upotrebljavanju i povećanju uporabe višekratnih proizvoda (uključujući i praksu „donesi vlastito”).

Netoksični dizajn

Raste zabrinutost zbog utjecaja štetnih kemikalija (npr. endokrinih disruptora) na zdravlje, koje iz plastike, osobito iz jednokratne plastične ambalaže, prelaze u hranu, napitke i okoliš.

Inertniji materijali za višekratnu uporabu, poput neobloženog nehrđajućeg čelika i stakla, uvelike smanjuju izloženost potrošača dotičnim supstancama. Bilo da se radi o plastici za jednokratnu ili za višekratnu uporabu, bilo o drugim materijalima, postupak razvoja proizvoda i krajnji proizvod ne smiju sadržavati štetne kemikalije.

Najvažnije je da postupno ukidanje započne od tvari klasificiranih kao opasne prema Uredbi (EZ) 1272/2008 (Uredba o razvrstavanju, označivanju i pakiranju tvari i smjesa) ili identificiranih kao vrlo zabrinjavajuće tvari (VZT) prema Uredbi (EZ) 1907/2006 (Uredba o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH)) ili onih koje su na „popisu SIN”.²¹

²¹ Popis SIN objašnjen je na: <https://chemsec.org/sin-list/>

REDIZAJNIRANJE PROIZVODA I SUSTAVA

Programi proširene odgovornosti proizvođača

Dobro osmišljeni programi proširene odgovornosti proizvođača (POP) sa snažnom modulacijom naknada mogu biti učinkovit instrument za pokretanje sustavnih promjena u načinu dizajniranja, proizvodnje i rukovanja proizvodima. Obveza da preuzmu odgovornost za okolišne i društvene troškove svojih proizvoda potiče proizvođače na ponovno promišljanje dizajna proizvoda kako bi ograničili utjecaj tijekom životnog ciklusa i smanjili te troškove. Načelo „onečišćivač plaća” osnovno je načelo prava Europske unije, utvrđeno člankom 191. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU-a). Povrh toga, 94% europskih građana smatra da bi veliki onečišćivači trebali biti odgovorni za štetu uzrokovanu okolišu, a 65% se s time „potpuno slaže”.²²

Programi POP-a obično se usredotočuju na troškove na kraju životnog vijeka proizvoda, tj. one povezane sa skupljanjem, odlaganjem i recikliranjem otpada. To bi trebalo ohrabriti tvrtke da povećaju napore u prevenciji otpada i kružnom dizajnu, dizajniranjem proizvoda i sustava koji smanjuju broj odbačenih predmeta (npr. sustavi za ponovnu uporabu i/ili ponovno punjenje) te uspostavljanjem učinkovitijih programa skupljanja (npr. SPN).

Postoje okolišni i socijalni rizici u svakoj fazi životnog ciklusa proizvoda, od pribavljanja resursa i proizvodnje, pa sve do izrade, distribucije i prodaje. To je obuhvaćeno OECD-ovom definicijom POP-a kao „koncepta da proizvođači i uvoznici proizvoda trebaju snositi značajan stupanj odgovornosti za utjecaj njihovih proizvoda na okoliš **tijekom cijelog životnog ciklusa proizvoda, uključujući i prethodne utjecaje povezane s odabirom materijala za proizvode, utjecaje koji proizlaze iz samog proizvodnog procesa proizvođača kao i utjecaje koji proizlaze iz uporabe i odlaganja proizvoda**”.²³ Kao takvi, programi POP-a ne smiju se ograničiti samo na pokrivanje troškova na kraju životnog vijeka proizvoda.

Plastična kriza nije problem vezan uz smeće

Nedavna otkrića vezana uz trgovinu plastičnim otpadom potvrdila su da odgovornost za loše ponašanje prvenstveno leži na proizvođačima, a ne na potrošačima. Sve više i više slučajeva otkriva da se značajne količine plastičnog otpada s tzv. globalnog sjevera (uključujući otpad odvojeno skupljen u kante za recikliranje) izvoze na tzv. globalni jug kako bi se „reciklirale”. Dokazi upućuju na to da se one možda nikad neće zapravo reciklirati te da umjesto toga završavaju na odlagalištima ili u okolišu, gdje imaju značajan utjecaj na lokalne zajednice globalnog juga.

Proizvođači plastike povećali su proizvodnju za dvadeset puta od 1964. godine. Mnoge korporacije preplavile su supermarketete nepotrebnom, problematičnom i pretjeranom potrošnom ambalažom i proizvodima, ostavljajući potrošačima mali broj alternativa. Te su tvrtke odlučile svoje proizvode učiniti jednokratnim i često nemogućim za recikliranje, pri čemu potrošači nemaju drugog izbora nego ih baciti. Globalno gledano, samo je 9% plastike reciklirano.²⁴ Te iste tvrtke često koriste kemijske dodatke koji mogu biti ispušteni u okoliš i hranu.

Danas je kriza onečišćenja plastikom definirana kao problem smeća odbačenog u okoliš, kao odgovornost potrošača koja bi se mogla popraviti podizanjem svijesti i boljim gospodarenjem otpadom. U posljednjim godinama pojavile su se marketinške i komunikacijske kampanje koje pozivaju građane da podrže akcije čišćenja, da prestanu odbacivati smeće u okoliš i više recikliraju. To skreće pozornost s pravog problema i sa stvarnih rješenja, počevši od smanjenja proizvodnje i potrošnje i redizajna proizvoda koji su uglavnom u rukama proizvođača, investitora i donositelja odluka.

²² Eurobarometer 748.

²³ OECD, Grupa za prevenciju i kontrolu onečišćenja: Proširena i podijeljena odgovornost proizvođača – Faza 2: OKVIRNO IZVJEŠĆE, 1998. Dostupno na: [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=en/epoc/ppc\(97\)20/rev2](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=en/epoc/ppc(97)20/rev2)

²⁴ Geyer, R., Jambeck, J., i Law, K., Proizvodnja, uporaba i sudbina sve plastike ikad napravljene / Production, use and fate of all plastic ever made, Science Advances 2017. Dostupno na: 3. e1700782. 10.1126/sciadv.1700782.

Građani u Europi i svijetu, posebno na globalnom jugu, predugo su snosili odgovornost za onečišćenje koje nisu sami stvorili. Sada je jasno da kriza onečišćenja plastikom nije problem vezan uz odbacivanje smeća u okoliš. I donositelji odluka i građani i tvrtke imaju ulogu u provedbi rješenja.

Okvir životnom ciklusu proizvoda može se postaviti poticanjem odgovornih izbora pri dizajnu proizvoda, uz istodobno osiguravanje bolje infrastrukture za skupljanje i recikliranje koja omogućuje visoku razinu ponovne uporabe proizvoda, komponenata i materijala. Ovaj regenerativni pristup (od kolijevke do kolijevke) približio bi zemlje postizanju ekonomije bez otpada.

POP je u srži provedbe Direktive o plastici za jednokratnu uporabu i ti se programi moraju uspostaviti kako bi se maksimizirao njezin

transformativni potencijal. Od posebnog je značaja eko-modulacija naknada, prema kojoj proizvođači plaćaju troškove u skladu s čitavim rasponom kriterija za dizajn proizvoda koji mogu imati utjecaj na cijeli životni ciklus proizvoda (npr. toksičnost, trajnost, mogućnost ponovne uporabe i popravka).

Programi POP-a iz Direktive o plastici za jednokratnu uporabu

Programi POP-a za jednokratne plastične predmete podijeljeni su u **tri skupine**, prema proizvodima koje obuhvaćaju. Trebali bi biti uspostavljeni do kraja 2024. godine (osim za duhanske proizvode, za koje rok dospijeva na početku 2023.). Slično tome, države članice osigurati će da proizvođači tih proizvoda pokrivaju, u najmanju ruku, troškove prikazane u tablici 2. za svaku skupinu.

SKUPINA 1 ²⁵	SKUPINA 2	SKUPINA 3
<p>PROIZVODI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spremnici za hranu • Vrećice i omoti • Spremnici za napitke zapremine do tri litre • Lagane plastične vrećice za nošenje • Čaše za napitke 	<p>PROIZVODI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vlažne maramice²⁶ • Baloni²⁷ 	<p>PROIZVODI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duhanski proizvodi s filtrom te filtri koji se stavljaju na tržište za uporabu u kombinaciji s duhanskim proizvodima
<p>TROŠKOVI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjere podizanja svijesti • Čišćenje, prijevoz i obrada smeća nastalog od tih proizvoda • Skupljanje, prijevoz i obrada otpada nastalog od tih proizvoda, odloženog u javnim sustavima skupljanja, uključujući infrastrukturu i njezin rad 	<p>TROŠKOVI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjere podizanja svijesti • Čišćenje, prijevoz i obrada smeća nastalog od tih proizvoda • Prikupljanje podataka i izvješćivanje 	<p>TROŠKOVI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjere podizanja svijesti • Čišćenje, prijevoz i obrada smeća nastalog od tih proizvoda • Prikupljanje podataka i izvješćivanje • Skupljanje, prijevoz i obrada otpada nastalog od tih proizvoda, odloženog u javnim sustavima skupljanja, uključujući infrastrukturu i njezin rad

²⁵ Ambalaža je već obuhvaćena Direktivom o ambalaži i ambalažnom otpadu - ovo su dodatne mjere.

²⁶ Isključuje maramice za industrijsku primjenu (tj. samo prethodno ovlažene maramice za osobnu njegu i uporabu u domaćinstvu).

²⁷ Isključuje one koji se koriste za industrijske i profesionalne namjene.

Zahtjevi POP-a primjenjuju se i na kompozitne materijale, npr. papirnate šalice s plastičnim premazom. Stoga preporučujemo da POP također pokriva limenke za napitke, jer sadrže sloj plastike. Limenke su jednokratni spremnici za piće koje se često pronalazi u okolišu pa je njihovo uključivanje u programe POP-a korisno za okoliš i osigurava ravnopravne uvjete poslovanja između tvrtki koje prodaju pića u limenkama i onih koje prodaju pića u bocama. To također sprečava prebacivanje s malih

jednokratnih boca na limenke koje također imaju značajan utjecaj na okoliš.

Provedba programa POP-a

Mjere uspostavljene na temelju Direktive o plastici za jednokratnu uporabu primjenjuju se kao dodatak zahtjevima utvrđenim ODO-om (Direktiva 2008/98/EZ). Svi programi POP-a moraju biti uspostavljeni u skladu s člancima 8. i 8.a ODO-a.

Minimalni zahtjevi za programe POP-a

Članci 8. i 8.a ODO-a određuju za države članice minimalne zahtjeve usklađenosti prilikom uspostavljanja programa POP-a na nacionalnoj razini te za proizvođače (i sve uključene sudionike) prilikom provedbe programa POP-a za proizvode.

Države članice moraju jamčiti da je svaki od sljedećih aspekata integriran u njihove nacionalne programe POP-a:

Struktura / logistika:

- Transparentnost: jasne uloge/odgovornosti svih uključenih aktera.
- Ciljevi: postavljeni kvalitativni ili kvantitativni ciljevi gospodarenja otpadom.
- Mora biti uspostavljen sustav izvješćivanja.
- Jednak tretman proizvođača, bez obzira na njihovu veličinu, itd.
- Informacije o mjerama za sprečavanje nastanka i ponovnu uporabu otpada moraju se dati „posjednicima otpada”.
- Odgovarajuće praćenje i primjena.
- Uključenost: redoviti dijalog između relevantnih dionika (npr. lokalne vlasti, civilno društvo).

Obveze prema proširenoj odgovornosti proizvođača:

- Proizvodi/materijali obuhvaćeni programima POP-a su jasni i definirani.
- Geografska područja obuhvaćena programima POP-a su jasna i definirana.
- Odgovarajuća dostupnost sustava za prikupljanje otpada koje proizvođač osigurava unutar svog geografskog područja u okviru programa POP-a.
- Proizvođač osigurava odgovarajuća financijska i organizacijska sredstva.
- Proizvođač je postavio adekvatne kontrolne mehanizme kako bi provjerio financijsko upravljanje programom POP-a, kao i kvalitetu prikupljenih podataka.
- Proizvođači čine javno dostupnim informacije o programima POP-a, uključujući postizanje ciljeva, vlasništvo i članstvo (u slučaju kolektivnih programa), financijske doprinose i operativne postupke pri upravljanju otpadom.

Minimalni zahtjevi programa POP-a (financijski):

Programi POP-a moraju:

- Pokriti troškove odvojenog skupljanja te naknadnog transporta i obrade otpada.
- Pokriti troškove dijeljenja i razmjene informacija.
- Pokriti troškove prikupljanja podataka.
- Biti modularni uzimajući u obzir trajnost, mogućnost popravka, ponovne uporabe i recikliranja te prisutnost opasnih tvari u proizvodima/otpadu.
- Na transparentan način uspostaviti troškove između dotičnih aktera.

Koraci prema učinkovitim programima POP-a na razini EU

Proizvodi na koje se odnosi Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu odabrani su zbog svojih posebno štetnih utjecaja na okoliš. Stoga je ključno da države članice uspostave programe POP-a daleko prije navedenog roka 2024. godine. Preporučujemo da se takvi programi uspostave do kraja razdoblja transpozicije (srpanj 2021. godine). Države članice moraju osigurati da programi POP-a budu učinkovito postavljeni, tj. da sadrže tri ključna čimbenika navedena u nastavku.

1. Potpuno obvezujuća i nezavisna revizija:

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu određuje da se programi POP-a za Skupine 1 i 2 mogu uspostaviti kroz dobrovoljne sporazume s proizvođačima/sektorom. Međutim, dobrovoljni sporazumi nose rizik nedovoljne primjene ili spuštanje minimalnih zahtjeva postavljenih člankom 8.a ODO-a. Dosadašnja iskustva ukazuju na to da takvi sporazumi ne dovode do rezultata potrebnih za smanjenje plastičnog otpada.

Trebalo bi u potpunosti izbjegavati prepuštanje monitoringa samoj industriji, a umjesto nje države članice trebaju u provjeru usklađenosti uključiti vanjsku reviziju, kako bi se osigurala potpuna transparentnost njihovog poslovanja i izvješćivanja, koju na godišnjoj osnovi provjeravaju neovisni revizori. Zaduženi za nadzor moraju imati dovoljno sredstava da svoju ulogu izvršavaju temeljito. Između 2017. i 2018. godine, Agencija za zaštitu okoliša u Ujedinjenom Kraljevstvu zbog nedovoljnih je sredstava obavila nenajavljene posjete kod samo 1,4% akreditiranih engleskih reciklažnih prerađivača i izvoznika.²⁸

2. Eko-modulacija naknada: Modulacija naknada ključna je za poticanje boljeg dizajna proizvoda. Mogla bi doprinijeti apsolutnom smanjenju korištenja plastike, prelasku na modele za višekratnu uporabu i postupnom ukidanju opasnih tvari u plastici. Naknade moraju biti u dovoljnoj mjeri diferencirane na kliznoj ljestvici, kako bi se dao jasan poticaj koji će pri analizi troškova i koristi prevagnuti u korist smanjenja (na primjer, odvratiti od pretjeranog pakiranja), u korist proizvoda koji se mogu ponovno upotrijebiti/ponovo puniti, koji ne sadrže opasne kemikalije te reciklabilnih izbora pri dizajnu

ambalaže.

Nedavna izmjena ODO-a predviđa mogućnost uvođenja modulacije naknada na temelju ekoloških učinaka proizvoda (poznate kao eko-modulacija). Europska komisija mora, prema članku 8.a stavku 4. ODO-a²⁹, pripremiti smjernice za postavljanje modulacijskih kriterija. Iako eko-modulacija već postoji u nekoliko zemalja, daleko je to od punog potencijala koji može dati u podršci kružnosti. Unutar postojećih programa POP-a u EU, ponovna uporaba, recikliranje i drugi oblici uporabe dobivaju jednak tretman, što ne odražava niti ciljeve kružne ekonomije niti hijerarhiju otpada. Države članice sada imaju važnu priliku reafirmirati hijerarhiju otpada prilikom uvođenja novih programa POP-a.

Na primjer, od 2020. godine Francuska će uvesti specifičnu eko-modulaciju koja se odnosi na „zrelost toka reciklaže“ (sa sustavom bonus-malus u rasponu od 10 do 100% naknade) kako bi uzela u obzir je li ili nije vjerojatno da će se plastična ambalaža reciklirati. To znači da će naknada biti veća za plastičnu ambalažu koja se tehnički može reciklirati, ali još nema zreli tok reciklaže (od naknade za, primjerice, PET boce).

Europska komisija trenutno razvija smjernice o eko-modulaciji naknada za programe POP-a (članak 8. stavak 5. ODO-a)³⁰ te paralelno radi na reviziji osnovnih zahtjeva za ambalažu u skladu s DAAO-om (tj. minimalnih zahtjeva za stavljanje određene vrste ambalaže na tržište EU).

Eko-modulacija prepoznaje da je ponovna uporaba najisplativija za unutrašnje kruženje resursa, da zadržava punu vrijednost materijala i time može postati pokretačka snaga za podupiranje višekratne ambalaže³¹. Sustavna potpora ponovnoj uporabi putem programa POP-a također će pomoći državama članicama da ostvare obvezujuće ciljeve ponovne uporabe koje nalaže ODO.³²

²⁸ <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2018/07/The-packaging-recycling-obligations.pdf>

²⁹ U slučaju kolektivnog ispunjavanja obveza POP-a, one se, gdje je to moguće, moduliraju za pojedine proizvode ili skupine sličnih proizvoda, uzimajući u obzir njihovu trajnost, mogućnost popravka, ponovne uporabe i recikliranja i prisutnost opasnih tvari. Ovaj pristup temeljen na životnom ciklusu usklađen je sa zahtjevima utvrđenim relevantnim pravom Unije i temelji se, ako je dostupno, na harmoniziranim kriterijima za osiguranje nesmetanog funkcioniranja unutarnjeg tržišta.

³⁰ Komisija u dogovoru s državama članicama objavljuje smjernice o prekograničnoj suradnji u pogledu programa proširene odgovornosti proizvođača te modulaciji financijskih doprinosa iz članka 8.a stavka 4. točke (b). Ako je to potrebno kako bi se izbjeglo narušavanje unutarnjeg tržišta, Komisija može donijeti provedbene akte kako bi odredila kriterije s ciljem ujednačene primjene članka 8.a stavka 4. točke (b), ali isključujući bilo kakvo precizno određivanje razine doprinosa.

³¹ https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/New-Plastics-Economy_Catalysing-Action_13-1-17.pdf

³² Članak 9. Direktive (EU) 2018/851 od 30. svibnja 2018. kojom je izmijenjena Direktiva 2008/98/EZ o otpadu.

U razvoju eko-modulacijskih sustava treba uzeti u obzir i druge čimbenike osim mogućnosti recikliranja, posebno one vezane uz ponovnu uporabu i sprječavanje nastanka otpada:

- Davanje prednosti sprečavanju nastanka otpada i višekratnoj ambalaži.
- Transparentnost u pogledu kemijskog sastava ambalaže.
- Materijali koji ne sadrže tvari klasificirane kao opasne prema Uredbi (EZ) 1272/2008 (Uredba o razvrstavanju, označavanju i pakiranju tvari i smjesa) ili identificiranih kao vrlo zabrinjavajuće tvari (VZT) prema Uredbi (EZ) 1907/2006 (Uredba o o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH)) ili onih koje su na „popisu SIN”.³³
- Održivo snabdijevanje ambalažnim materijalima temeljeno na provjerljivom sustavu certificiranja (npr. Forest Stewardship Council (FSC) za pakiranja bazirana na drvu).
- Postojanje SPN-a ili odgovarajućeg sustava za prikupljanje proizvoda koje se namjerava ponovno upotrijebiti.
- Reciklirani sadržaj iznad granične vrijednosti koji nadmašuje tržišni prosjek (temeljeno na provjerljivom sustavu certificiranja).
- Neovisna provjera usklađenosti s bitnim zahtjevima.
- Javni pristup infrastrukturi za recikliranje (npr. ako cjelokupno stanovništvo ima pristup).

Naknade moraju biti na osnovi jedinice, a ne na osnovi tonaže. Tonažne isplate stvaraju poticaj proizvođačima za smanjenje težine ambalaže, a to bi moglo dovesti do prelaska na fleksibilne materijale, koje je mnogo teže mehanički reciklirati. Primjeri iz Europe pokazuju da su strukture naknada temeljene na težini premjestile fokus na odabiranje lakših, ali manje reciklabilnih materijala.³⁴ To se dogodilo u Švedskoj, gdje su ambalažni programi POP-a doveli do smanjenja prosječne težine ambalaže za 50%, što se pripisuje povećanoj uporabi plastičnih laminata koje je teško reciklirati. Naknade na osnovi jedinica koriste se u francuskom programu POP-a koji sada razmatra modulaciju kroz potrošačku prodajnu jedinicu (u daljnjem tekstu „PPJ”), tj. jedinicu proizvoda kojoj je uvjet da je potrošač može kupiti zasebno. Na primjer, kod pića koja se prodaju u paketu, ali koja se mogu razdvojiti, svaka boca predstavlja jedan PPJ.³⁵

Prihode nastale iz sustava POP-a treba uložiti u:

- 1) pokrivanje troškova skupljanja, obrade i čišćenja (uključujući smeće); i 2) osiguravanje „Fonda za promjene” koji bi podupirao prijelaz na kružnost te davao prednost prevenciji i ponovnoj uporabi.

3. Pokrivanje troškova: Mjere POP-a moraju uzeti u obzir utjecaj proizvoda tijekom cijelog njihovog životnog ciklusa, uključujući, ali ne ograničavajući se na troškove na kraju životnog vijeka. Početni troškovi povezani s dizajnom i proizvodnjom mogu se adresirati primjenom najboljih praksi održivosti u cjelokupnom lancu opskrbe. To bi moglo uključivati održivo šumarstvo, maksimiziranje recikliranog sadržaja, osiguravanje najboljih praksi u prevenciji gubitka peleta prije proizvodnje i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u proizvodnji ambalaže. U skladu s hijerarhijom otpada, sprečavanje i smanjivanje korištenja djevičanskih materijala mogu se smatrati najučinkovitijim alatom za smanjenje ovih „početnih” rizika, uz dizajn za ponovnu upotrebu.

Obvezivanje proizvođača da u potpunosti plate troškove na kraju životnog vijeka proizvoda stvara presudan poticaj za tvrtke da pri redizajniraju svojih proizvoda imaju na umu kružnost čime se potiče razvoj održivih poslovnih modela, uključujući sustave ponovne uporabe. Troškovi na kraju životnog vijeka proizvoda mogu razlikovati troškove povezane s proizvodima prikupljenim kroz službene komunalne usluge skupljanja radi odlaganja (odlagališta otpada, recikliranje, spaljivanje itd.) i troškove čišćenja povezanih s istjecanjem u prirodni okoliš (stvaranje smeća, prosipanje tijekom skupljanja).

Kada bude osigurano da proizvođači snose cjelokupne troškove čišćenja odbačenih predmeta to će ih potaknuti da rade s javnom upravom kako bi osigurali skupljanje svojih proizvoda. Trenutno ove troškove snose lokalne vlasti, privatni akteri (poput industrije turizma i ribarstva) te javnost. Općine u Ujedinjenom Kraljevstvu svake godine potroše oko 18 milijuna eura uklanjajući naplavni otpad, dok općine u Nizozemskoj i Belgiji troše oko 10,4 milijuna eura godišnje na ovaj zadatak.³⁶ Uz to se moraju uzeti u obzir troškovi posebne infrastrukture za skupljanje otpada nastalog nakon potrošnje, kao što su odgovarajući spremnici za otpad duhanskih proizvoda na mjestima na kojima se uobičajeno najčešće odbacuju u okoliš.

³³ Popis SIN objašnjen je na: <https://chemsec.org/sln-llst/>

³⁴ Institut za europsku okolišnu politiku, POP u Strategiji EU-a za plastiku i kružna ekonomija: plastična ambalaža u fokusu, 2017. Dostupno na: <https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/9665f5ea-4f6d-43d4-8193-454e1ce8ddf6/EPR%20and%20plastics%20report%20IEEP%2019%20Dec%202017%20final%20rev.pdf?v=6368091982>

³⁵ CITEO, Stope recikliranja ambalaže, 2018. Dostupno na: https://www.citeo.com/sites/default/files/inside_wysiwyg_files/Rate%20table%202018%20packaging%20english%20february%202018.PDF

³⁶ Mouat, J., Lopez Lozano, R. i Bateson, H. Ekonomski učinci morskog smeća [izvješće] / Economic Impacts of Marine Litter [report], KIMO, 2010. Dostupno na: http://www.kimointernational.org/wp-content/uploads/2017/09/KIMO_Economic-Impacts-of-Marine-Litter.pdf

Troškovi čišćenja kao dio programa POP-a

U Irskoj programi POP-a ne subvencioniraju troškove čišćenja smeća u okolišu ili pražnjenja uličnih kanti. Svake godine stvara se oko 100.000 tona smeća i otpada u uličnim kantama, a odlaganje plaćaju lokalne vlasti (dakle, porezni obveznici). Prema Planu za upravljanje otpadom Grada Dublina za razdoblje 2016. - 2018., u Dublinu se stvara 17.147 tona smeća i otpada u uličnim kantama, a Gradsko vijeće Dublina potroši oko 20 milijuna eura iz proračuna za čišćenje i kante. To iznosi 1.166 eura po toni, a proizvođači / robne marke koji ambalažu stavljaju na tržište u skladu s irskim programom POP-a plaćaju naknadu u iznosu od samo 89 eura po toni.

Prema studiji iz 2010. godine u Nizozemskoj troškovi čišćenja smeća iznose 250 milijuna eura.³⁷ Općine i drugi upravitelji javnih površina (uglavnom lokalne vlasti) zajedno plaćaju 95,6%, što iznosi 239 milijuna eura. Sve ove troškove na kraju plaća porezni obveznik.

Studija koju je naručila Javna agencija za otpad u Flandriji (OVAM) utvrdila je da su troškovi čišćenja smeća u Flandriji (Belgija), porasli sa 61 milijuna eura u 2013. na 103 milijuna eura u 2015. godini³⁸ (odnosno za 16 eura po flamanskom građaninu). Količina smeća porasla je za 40% u razdoblju od 2013. do 2015. godine i iznosila je 24.441 tonu. Općine snose najveći financijski teret (oko 176 milijuna eura ili 94% ukupnih troškova), dok ostatak plaćaju flamanske agencije i uprave plovnih puteva.

Industrija ambalaže, međutim, plaća samo 2% troškova (2.125 milijuna eura) putem Mooimakersa. U 2018. godini procijenjeno je da su ukupni troškovi čišćenja otpada u Flandriji ponovno porasli na 164,2 milijuna eura.³⁹

Naknade od POP-a ne bi se trebale koristiti za financiranje neučinkovitih sustava skupljanja i obrade otpada, već za podupiranje potpunog prijelaza s jednokratne ambalaže na rješenja za višekratnu uporabu, osiguravajući da sva ambalaža koja se stavlja na tržište bude dio kružne ekonomije bez otpada. Kako bi se stvorilo istinski kružno gospodarstvo, prednost treba dati ambalaži koja se može reciklirati unutar zatvorenog kružnog sustava u ekvivalentnu namjenu (npr. razred hrane PET u razred hrane PET), a ne reciklirati uz smanjenje vrijednosti materijala. Iako su poželjnija od odlagališta ili spaljivanja, takva rješenja nose rizik perpetuiranja linearnih sustava i jednokratne uporabe, umjesto poticanja ambalaže dizajnirane za ponovnu upotrebu.

Slično tome, kemijsko recikliranje i pristup „od plastike do nafte” miču naglasak s dizajna za ponovnu uporabu i produžuju potražnju za jednokratnom ambalažom koju je teško reciklirati, poput šuškvavih pakiranja, vrećica s hranom i folija.⁴⁰

Pri oblikovanju najboljih praksi recikliranja potrebno je uzeti u obzir i druge okolišne čimbenike. Mehaničko recikliranje u zatvorenim petljama najviše čuva vrijednost i zadržava niz mogućih primjena u budućim petljama.⁴¹ Kemijsko recikliranje može zahtijevati visoku potrošnju energije: na primjer, metoda hidrolize kao oblik kemijskog recikliranja (koja uključuje reakciju PET-a s vodom u kiselom, alkalnom ili neutralnom okruženju, što dovodi do potpune depolimerizacije u njezine monomere) zahtijeva visoke temperature (200 do 250° C), visoke pritiske (1,4 do 2 MPa) i dugo vremena do potpune depolimerizacije⁴², dok piroliza i plinifikacija zahtijevaju čak i veće temperature, do 1.500° C.⁴³

37 Deloitte, Rapport kostenonderzoek zwerfafval Nederland, Lipanj 2010.

38 <https://www.apache.be/2017/04/05/zwerfvuil-en-sluikstort-kost-elke-vlaming-jaarlijks-29-euro/?sh=a3ed29f9d833aefe1a6cc-1558895614>

39 https://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/Zwerfvuil_Studie_2015-DEF-1.pdf

40 Vidjeti primjerice: <https://www.edie.net/news/5/Tesco-to-trial-innovation-which--makes-all-plastics-recyclable-/>

41 Ellen MacArthur Foundation, Nova ekonomija plastike: Promišljanje budućnosti plastike / The New Plastics Economy: Rethinking the future of plastics, 2016. Dostupno na: https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/dotcom/client_service/Sustainability/PDFs/The%20New%20Plastics%20Economy.ashx

42 Grigore, M. Metode recikliranja - svojstva i primjene recikliranih termoplastičnih polimera / Methods of Recycling, Properties and Applications of Recycled Thermoplastic Polymers. Recycling 2017., 2., 2017., str. 24. doi:10.3390/recycling2040024.

43 Zero Waste Europe, El Dorado kemijskog recikliranja - trenutno stanje i izazovi za politik / El Dorado of chemical recycling, state of play and policy challenges, 2019. Dostupno na: <https://zerowasteurope.eu/2019/08/press-release-el-dorado-of-chemical-recycling-state-of-play-and-policy-challenges/>

POZIVAMO VLADE DA:

Provedu programe POP-a do kraja transpozicijskog razdoblja (srpanj 2021.) i osiguraju njihovu učinkovitu uspostavu kroz:

- Uspostavljanje programa prema obvezujućem nacionalnom zakonodavstvu, osiguravajući da su ispunjeni minimalni zahtjevi utvrđeni člankom 8. ODO-a.
- Učinkovitu eko-modulaciju naknada (na osnovi jedinice, a ne tonaže) koja osigurava da POP potiče bolji dizajn proizvoda.
- Potpuno pokrivanje troškova, uzimajući u obzir utjecaj proizvoda tijekom cijelog životnog ciklusa i osiguravajući da proizvođači u cijelosti snose troškove čišćenja predmeta koji su odbačeni u okoliš kao smeće.

Zahtjevi u pogledu dizajna proizvoda

Članak 6. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu utvrđuje zahtjeve u pogledu proizvoda, za spremnike i boce za napitke (zapremine do tri litre):

- Do 2024. godine: svi spremnici za napitke moraju imati pričvršćene čepove i poklopce tijekom predviđene uporabe proizvoda.
- Do 2025. godine: PET boce moraju sadržavati najmanje 25 % recikliranog sadržaja.
- Do 2030. godine, boce za napitke moraju sadržavati najmanje 30 % recikliranog sadržaja.

Područje primjene

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu razlikuje spremnike za napitke i boce za napitke. Prve su veće i uključuju posude namijenjene držanju tekućine (npr. boce za napitke, njihove čepove i poklopce) i kompozitnu ambalažu za napitke.

Spremnici za napitke od stakla i metala čiji su čepovi i poklopci izrađeni od plastike nisu obuhvaćeni Direktivom i stoga su izuzeti od ovih zahtjeva.

Pričvršćeni čepovi

Čepovi i poklopci spadaju u predmete koji najčešće izmiču sustavu za skupljanje otpada i završavaju u okolišu. To bi se gotovo u potpunosti riješilo kada bi čepovi i poklopci bili pričvršćeni na bocu ili spremnik za napitke tijekom njihove upotrebe (pod uvjetom da postoje učinkoviti sustavi za skupljanje boca i spremnika za napitke). Ovo je jedan od primjera kako pametni dizajn proizvoda može napraviti puno za zaustavljanje onečišćenja plastikom. U stvari, već postoji tehnologija pričvršćivanja čepova i poklopaca na spremnike za napitke,⁴⁴ uključujući one za gazirana pića.

Europska komisija napravila je nacrt zahtjeva Europskoj organizaciji za normizaciju kako bi razvila potreban harmonizirani standard kojim bi se osiguralo da čepovi i poklopci ostanu pričvršćeni na spremnik, a da se pritom ne ugroze čvrstoća, pouzdanost i sigurnost zatvaranja spremnika za napitke. Zahtjev za normizaciju također bi trebao nalagati izradu harmoniziranih standarda za čepove i poklopce svih spremnika (ne samo za napitke), kako bi mogli ostati pričvršćeni. Podaci iz akcija čišćenja plaža pokazuju da se na europskim plažama nalazi puno poklopaca boca šampona i poklopaca spremnika za hranu. Zahtjev za standardizaciju pruža dobru priliku za daljnju harmonizaciju dizajna i sprečavanje da čepovi i poklopci nađu svoj put do okoliša. Pozivamo predstavnike država članica da zatraže pričvršćivanje čepova za sve spremnike tijekom predstojećeg postupka komitologije koji se odnosi na zahtjev za standardizaciju.

Reciklirani sadržaj

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu postavlja minimalni udio (30%) reciklirane plastike u bocama za napitke do 2030. godine.

Države članice se potiče da postave veće ciljeve recikliranog sadržaja (preko 30%) i da ih prošire na druge proizvode kako bi u potpunosti iskoristile takvu mjeru javne politike. Nekoliko se tvrtki već obvezalo na veće ciljeve u pogledu uporabe reciklirane plastike.⁴⁵

Mogli bi se utvrditi različiti ciljevi za različite vrste proizvoda. Na primjer, plastične boce mogle bi imati puno veći cilj recikliranog sadržaja, jer se mogu uspostaviti učinkoviti instrumenti (npr. SPN) za postizanje većeg iskorištenja kvalitetnih recikliranih materijala za plastične boce, uključujući i recikliranje „od boce do boce”.

Proširenjem SPN-a na ostale proizvode (čaše za napitke, spremnike za hranu itd.), ciljevi recikliranog sadržaja mogu se, jednom kad su SPN-ovi uspostavljeni, s vremenom povećavati. Kao što je napomenuto u donjem odjeljku, **preporučujemo postavljanje SPN-a s ponovnim punjenjem (a ne s recikliranjem) kao prioritet.**

POZIVAMO VLADE DA:

- Podrže prijedlog da se standard(i) (koji će biti razvijen(i) vezano za zahtjev za pričvršćene čepove, ne odnosi samo na napitke, nego bude primijenjen na sve spremnike.
- Postave ciljeve od najmanje 50% recikliranog sadržaja za plastične boce do 2030.
- Postave minimalni cilj recikliranog sadržaja od 30% za ostale predmete.

Važno je osigurati da reciklirani sadržaj bude visoke kvalitete, osobito da ne sadrži opasne kemikalije. Najbolji način da se osigura čistoća tokova recikliranja i visokokvalitetni reciklirani sadržaj jest postepeno uklanjanje opasnih kemikalija u fazi dizajniranja proizvoda. Programi POP-a s modulacijom naknada (vidi prethodni odjeljak) mogli bi biti učinkovita mjera za poticanje netoksičnih materijala.

⁴⁵ Neke potpisnice Pakta o plastici obvezale su se na sljedeće ciljeve recikliranog sadržaja do 2025. godine: Werner & Mertz, POSITIVA i IWC Schaffhausen (100%); Tvrta Bio-D d.o.o. (75%); Diageo i L'Occitane en provence (40%).

POBOLJŠANJE SUSTAVA ODVOJENOG SKUPLJANJA I PONOVOG PUNJENJA

3,3 milijuna tona PET boca stavljeno je na europsko tržište 2017. godine⁴⁶ uz značajne količine drugih jednokratnih boca i spremnika. Ipak, samo je dio tih boca skupljen i recikliran. Prema Procjeni utjecaja Europske komisije, jednokratne plastične boce i njihovi čepovi najčešći su predmeti pronađeni na europskim plažama.⁴⁷

Članak 9. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu kaže da će države članice poduzeti potrebne mjere za odvojeno skupljanje boca za napitke zapremine do tri litre (uključujući njihove čepove i poklopce) u svrhu recikliranja:

- Do 2025.: 77% takvih proizvoda stavljenih na tržište u određenoj godini, prema težini.
- Do 2029.: 90% takvih proizvoda stavljenih na tržište u određenoj godini, prema težini.

Iako Direktiva državama članicama ostavlja slobodu izbora sustava koje će uspostaviti za postizanje ciljeva skupljanja, ona se izričito poziva na dva načina:

- Uspostavljanje SPN-a.
- Uspostavljanje ciljeva odvojenog skupljanja za relevantne programe POP-a.

Metodologija izračuna

Do 2020. Komisija će donijeti provedbeni akt kojim se utvrđuje metodologija izračuna i provjere ciljeva odvojenog skupljanja. U uvodnoj izjavi 27. navedeno je da se ciljevi skupljanja „treba[u] temeljiti na količini plastičnih boca za napitke za jednokratnu uporabu stavljenih na tržište u državi članici ili, alternativno, na količini otpadnih plastičnih boca za napitke za jednokratnu uporabu nastalih u državi članici.” Određuje da izračun težine nastalog otpada treba uzeti u obzir sve nastale otpadne plastične boce, uključujući one odbačene kao smeće umjesto da su zbrinute putem sustava skupljanja otpada. Preporučujemo da konačna metodologija izračuna koju razvije Komisija osigura da se o svim bocama stavljenim na tržište EU-a u potpunosti vodi računa, uključujući slučajeve kada se boca konzumira u jednoj državi i odlaže u drugoj ili kad boca nije zbrinuta kroz skupljanje otpada.

U uvodnoj izjavi 27. navedeno je i da bi trebalo biti moguće da se određene vrste otpada skupljaju

zajedno pod uvjetom da se time ne ometa visokokvalitetno recikliranje. Ne preporučujemo miješano skupljanje, osim putem SPN-a, kada se plastične boce skupljaju s drugim čistim tokovima, poput limenki i staklenih boca. Iskustvo je pokazalo da je učinkovitost mješovitog prikupljanja putem programa POP-a daleko manja od skupljanja putem SPN-a. U Belgiji, na primjer, miješano skupljanje putem sustava Fost+ dostiže samo 42% recikliranja boca (pada na 29% nakon što se odbije ono što se izgubi u preradi ili bude poslano u inozemstvo bez jamstva da će stvarno biti reciklirano) i stvorilo je situaciju koja otežava kretanje prema odvojenom skupljanju putem SPN-a.

Metode prikupljanja

Kao što je gore spomenuto, države članice mogu odabrati sustav kojim žele postići ciljeve. Pozivamo na korištenje SPN-a jer je ono od vitalnog značaja za postizanje ciljeva skupljanja. SPN se temelje na pružanju ekonomskog poticaja potrošačima da prazne spremnike vrte u naznačena mjesta za skupljanje. Takvi sustavi ne samo da utječu na promjenu ponašanja, već također osiguravaju da će se proizvodi na odgovarajući način ponovo upotrijebiti ili reciklirati.

SPN-i za spremnike za napitke već funkcioniraju u više od 40 regija diljem svijeta, uz značajne rezultate. Nijedna druga metoda još nije postigla tako visoku stopu skupljanja. SPN-i su posebno učinkoviti jer⁴⁸

- Postižu najviše stope odvojenog skupljanja, oko 90% u Europi.
- Jedan su od najučinkovitijih instrumenata za borbu protiv istjecanja plastike u oceane i okoliš. Na primjer, mogu smanjiti količinu spremnika za napitke u oceanima do 40%.
- Studija nezavisne istraživačke institucije CE Delft pokazala je da se 80 milijuna eura svake godine može uštedjeti samo primjenom SPN-a na boce i limenke.⁴⁹
- Stope javne potpore za SPN su iznad 80%.
- Stvaraju lokalna radna mjesta i podržavaju uspješnu lokalnu ekonomiju.
- Promiču ekološki dizajn za bolje recikliranje.
- Omogućavaju višu kvalitetu reciklata koji ostvaruje puno višu tržišnu cijenu.
- Najbolji su sustav za recikliranje „od boce do boce”.

⁴⁶ Petcore Europe.

⁴⁷ https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/single-use_plastics_impact_assessment.pdf

⁴⁸ https://zerowasteurope.eu/wp-content/uploads/2019/08/2019_08_22_zwe_drs_manifesto.pdf

⁴⁹ CE Delft, Kosten en effecten van statiegeld op kleine flesjes en blikjes, Kolovoz 2017.

Nacionalni SPN u Njemačkoj

Njemačka ima dugogodišnji SPN za plastične boce (PET), limenke (aluminij) i staklene boce od 100 ml do tri litre. Polog iznosi 0,25 eura, a ukupna stopa povrata 97% (96% za limenke i 98% za plastiku).

SPN za višekratnu upotrebu namijenjen je za plastične ili staklene boce, od 200 ml do 1,5 litre. Polog na višekratne boce obično iznosi 0,08-0,15 eura, a potrošači vrate 99% boca. Staklene boce čiste se i ponovno pune do 50 puta, dok se PET boce u prosjeku ponovno upotrijebe oko 20 puta. Većina boca je standardizirane veličine, što znači da ih može koristiti i vratiti više sudionika.

SPN ne smije biti ograničen samo na recikliranje plastičnih boca, već treba obuhvatiti i druge predmete (poput limenki) i **uključivati SPN za ponovnu upotrebu**, bilo stakla ili plastike. Kompatibilnost SPN-a za recikliranje i SPN-a za ponovnu uporabu trebala bi biti prisutna od početka.

POZIVAMO VLADE DA:

- Uspostave SPN ili poboljšaju učinkovitost postojećih SPN-ova kojima se što prije treba dosegnuti 90% odvojenog skupljanja boca .
- Osiguraju kompatibilnost infrastrukture SPN-a za jednokratnu uporabu i za ponovnu uporabu.
- Prošire SPN na druge predmete osim plastičnih boca, uključujući limenke za napitke i staklene boce.
- Podrže metodologiju izračuna koja ubraja svaku bocu i dopušta mogućnost miješanog skupljanja samo kroz SPN .

POBOLJŠANJE OBAVJEŠĆIVANJA POTROŠAČA I PODIZANJA SVIJESTI

Povećane i poboljšane informacije i podizanje svijesti potrošača idu ruku pod ruku s regulatornim mjerama za smanjenje potrošnje i redizajniranje proizvoda te doprinose zaustavljanju plastičnog onečišćenja. Mnogi ljudi nisu svjesni da je plastika prisutna u proizvodima koje konzumiraju, poput cigareta i filtera, ili proizvoda od papira obloženih plastikom. Također, određeni jednokratni plastični proizvodi, poput maramica i menstrualnih predmeta, završavaju u okolišu kao rezultat neprimjerenog odlaganja kroz kanalizacijski sustav.

Zahtjevi u pogledu označivanja

Članak 7. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu utvrđuje zahtjeve u pogledu označivanja tako da države članice mogu poboljšati obavješćivanje potrošača o sljedećim stavkama:

- Menstrualni predmeti.
- Vlažne maramice.
- Duhanski proizvodi.
- Čaše za napitke.

Oznaka u svakom slučaju mora sadržavati podatke o:

- Odgovarajućim mogućnostima zbrinjavanja otpada ili načinima zbrinjavanja otpada koje treba izbjegavati.
- Prisutnosti plastike u proizvodu.
- Negativnom utjecaju bacanja smeća ili drugih neprimjerenih načina odlaganja otpada na okoliš.

Kod menstrualnih predmeta, vlažnih maramica i duhanskih proizvoda, oznaka se stavlja na prodajnu i skupnu ambalažu tih proizvoda, dok se kod čaša za napitke stavlja izravno na samu čašu.

Direktivom se traži da oznaka bude „vidljiva, čitljiva i neizbrisiva”. To je presudno kako bi se osiguralo da građani mogu donijeti informirani odabir kod kupnje kao i za promjenu ponašanja pri potrošnji, uporabi i odlaganju jednokratnih plastičnih proizvoda.

Članak 7. zahtijeva od Europske komisije da uspostavi usklađene specifikacije za označavanje tih proizvoda do srpnja 2020. godine, uzimajući u obzir postojeće dobrovoljne pristupe u pojedinim specifičnim sektorima i potrebu izbjegavanja zavaravajućih informacija. Kako navode zakonodavci (uvodna izjava 20.), Komisija bi trebala ispitati kakva je percepcija predložene oznake kod

reprezentativnih skupina potrošača kako bi se osigurala njezina djelotvornost i razumljivost u visokom postotku. Preporučujemo razvoj specifikacija u suradnji s nevladinim udrugama za zaštitu okoliša i udrugama potrošača. Samo dobro dizajnirana i učinkovita oznaka imat će namjeravanu korist za okoliš i smanjiti troškove povezane s čišćenjem.

Određeni izrazi više se ne bi smjeli pojavljivati na proizvodima jer potencijalno mogu zavarati. Primjeri za to su „razgrađuje se u okolišu” i sve što podrazumijeva da se proizvod može baciti u sanitarni čvor. Oznaka treba biti jasna i čitljiva, uz specifičnu oznaku koja bi naznačila prisustvo plastike. Informacije za potrošače trebaju biti lako čitljive (npr. šifriranjem u boji) i usklađene na razini EU. Simboli trebaju biti različite boje od bilo koje pozadinske boje ili dizajna, tako da im snažno kontrastiraju, a bilo koji tekst ili simbol trebaju biti pune boje (ne u obrisima) kako bi se povećala vidljivost. Treba odrediti minimalnu veličinu teksta ili simbola.

Oznake trebaju biti prisutne i na samom artiklu i na ambalaži te bi trebale pridonijeti promoviranju relevantnih alternativa. Obveze pružanja tih podataka mogu se također nametnuti trgovcima na prodajnim mjestima.

Vlade na nacionalnoj razini imaju potpunu fleksibilnost i trebale bi iskoristiti priliku da idu korak dalje od osnovnih odredaba Direktive. Rethink Plastic preporučuje primjenu zahtjeva u pogledu označavanja na sve plastične predmete (barem na sve jednokratne plastične predmete obuhvaćene Direktivom), a ne samo na one navedene u dijelu D Priloga Direktivi. Potrošačima treba pružiti više informacija: osim o utjecaju na okoliš, oznaka treba sadržavati i informacije o dostupnosti alternativa kao i o prisutnosti kemikalija, uključujući tvari klasificiranih kao opasne prema Uredbi (EZ) 1272/2008 (Uredba o razvrstavanju, označivanju i pakiranju tvari i smjesa) ili identificiranih kao vrlo zabrinjavajuće tvari (VZT) prema Uredbi (EZ) 1907/2006 (Uredba o o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH)) ili onih koje su na „popisu SIN”.⁵⁰

⁵⁰ Popis SIN objašnjen je na: <https://chemsec.org/sin-llst/>

„Bioplastika” i „oceanska plastika” nisu rješenje za onečišćenje plastikom

Uključivanje plastike na biološkoj osnovi, biorazgradive i kompostabilne plastike u područje primjene Direktive o plastici za jednokratnu uporabu korak je u pravom smjeru.

Zabrinutost građana zbog potrošnje plastike i onečišćenja plastikom brzo raste, što vodi ka promicanju lažnih i brzinskih rješenja. Neke tvrtke zloupotrebljavaju terminologiju ili iskorištavaju i koriste zabrinutost potrošača u marketinške svrhe. Drugi su možda nesvjesno promovirali lažna rješenja kao valjane i održive odabire za potrošače, u nedostatku informacija i propisa. Nekontrolirano označavanje može dovesti do pozivanja na „zeleno” ili navoditi zbunjujuće tvrdnje kako bi se potrošače dovelo u zabludu i odvratilo od stvarnih rješenja (npr. višekratnih alternativa ili sustava za ponovno punjenje).

Izraz koji tvrtke sve više koriste je „oceanska plastika”, kada govore o plastičnim otpacima skupljenim iz vodenih okruženja. Ova terminologija dovodi korisnike u zabludu jer misle kako pomažu u zaštiti oceana te da mogu na siguran način nastaviti koristiti plastiku (za jednokratnu upotrebu), skrivajući činjenicu da u stvarnosti ova plastika uopće ne bi trebala biti tamo, da je njeno prikupljanje i sortiranje skupo te da se takozvanu oceansku plastiku često miješa s drugim plastičnim materijalima. U širem smislu, upotreba oceanske plastike ne bavi se plastičnim onečišćenjem, jer ne mijenja ponašanje i ne čini ništa za sprečavanje kontaminirajućeg onečišćenja mikroplastikom.

Istodobno, svjedoci smo sve veće prisutnosti jednokratne plastike na biološkoj osnovi te biorazgradive i kompostabilne plastike na tržištu, od festivala preko kafića do polica trgovina. Iako su pozdravljene kao brzo rješenje za plastičnu krizu, one omogućavaju nastavak naše jednokratne, potrošačke kulture i sprečavaju da stvarna rješenja - poput prevencije i ponovne upotrebe - postanu uobičajena.

Plastika na biološkoj osnovi te biorazgradiva i kompostabilna plastika nisu rješenje za onečišćenje plastikom:

- Činjenica da se plastika temelji na biološkoj osnovi odnosi se na sirovinu od koje je napravljena, a ne na završetak njezinog životnog vijeka. Stoga nije presudna za to je li ona kompostabilna ili biorazgradiva. Plastika na biološkoj osnovi oslanja se na ograničene resurse zemlje i kemijski intenzivnu industrijsku poljoprivredu.
- Postoje različite vrste biorazgradive plastike za čije je pravilno razgrađivanje potrebno određeno okruženje - na primjer, neće se raspasti na ulici ili u travi. Jedini postojeći europski standard odnosi se na industrijski kompostabilnu plastiku, što funkcionira samo ako postoji odgovarajuća infrastruktura i ako se proizvod skuplja odvojeno. Ako ne, plastika će završiti na odlagalištima, u spalionicama ili okolišu.
- Produžuju jednokratnu upotrebu i odvlače fokus sa stvarnih rješenja - sprečavanja i ponovne uporabe.

Mjere podizanja svijesti trebale bi se usredotočiti na prevenciju i jasno razlikovati lažna i stvarna rješenja (npr. smanjenje, ponovnu uporabu). Mjere označavanja trebaju biti jasne i spriječiti zavaravajuće ili lažne „zelene” tvrdnje. Na kraju, izrazi kao što je „biorazgradivo” ne bi trebali biti dopušteni.

Podizanje svijesti potrošača

Članak 10. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu zahtijeva od država članica da usvoje mjere za podizanje svijesti potrošača o:

- Dostupnosti višekratnih alternativa, sustavima ponovne uporabe i mogućnostima zbrinjavanja otpada od navedenih predmeta.
- Utjecaju odbacivanja smeća u okoliš i drugih neprimjerenih oblika odlaganja otpada od navedenih predmeta, posebno na morski okoliš.
- Utjecaju neprimjerenih načina odlaganja otpada od navedenih predmeta na kanalizacijsku mrežu.

Te se mjere primjenjuju na sve predmete obuhvaćene Direktivom, osim na one koji će biti zabranjeni:

- Spremnici za hranu.
- Vrećice i omoti.
- Spremnici za napitke.
- Duhanski proizvodi.
- Čaše za pića.
- Vlažne maramice.
- Baloni.
- Lagane plastične vrećice za nošenje.
- Menstrualni predmeti.

Uvodna izjava 28. također se odnosi na podizanje svijesti o plastičnom sadržaju u određenim jednokratnim plastičnim proizvodima. Podsjeća da su države članice odgovorne za odlučivanje o tim mjerama za podizanje svijesti (ovisno o proizvodu ili njegovoj uporabi) i da trebaju osigurati da dane informacije ne sadrže promotivne poruke koje potiču na uporabu jednokratnih plastičnih proizvoda.

Mjere podizanja svijesti moraju ciljati i biti usmjerene na smanjenje i ponovnu upotrebu, prezentirajući informacije o utjecaju plastike za jednokratnu upotrebu i dostupnim alternativama. Takve su mjere dobra nadopuna regulatornim mjerama za smanjenje potrošnje (poput nameta) te promicanje proizvoda i sustava za ponovno korištenje. Na primjer, u Irskoj je pristojba za plastične vrećice popraćena ciljanim mjerama za podizanje svijesti dovela do smanjenja potrošnje plastičnih vrećica za više od 90% u manje od godinu dana.

Međutim, podizanje svijesti uvijek bi trebalo dopunjavati, a ne zamjenjivati regulatorne mjere za smanjenje potrošnje jednokratnih plastičnih proizvoda, redizajniranje proizvoda i promicanje proizvoda i sustava za ponovnu uporabu.

POZIVAMO VLADE DA:

- Podrže jasno označavanje, posebno prisutnosti plastike u proizvodu.
- Prošire zahtjeve za označavanjem na ostale elemente, poput prisutnosti VZT-a.
- Prošire označavanje na ostale plastične proizvode.
- Uvedu mjere podizanja svijesti usmjerene na smanjenje potrošnje i promicanje dostupnih višekratnih alternativa.
- Koriste mjere označavanja i podizanja svijesti kao nadopunu ciljeva smanjenja potrošnje, poticanja na ponovnu uporabu i sustave skupljanja.

PRIMJENA, PRIKUPLJANJE PODATAKA, PRAĆENJE I IZVJEŠĆIVANJE

Puna primjena usvojenih mjera, kao i prikupljanje podataka, praćenje i izvješćivanje, ključni su za osiguravanje učinkovitog provođenja Direktive o plastici za jednokratnu uporabu i stvarno dostizanje njezinih ciljeva. To će biti presudno za procjenu učinkovitosti mjera i njihovog utjecaja na terenu te za identificiranje potrebnih prilagodbi.

Članci 13. do 17. Direktive uvode niz zahtjeva za prikupljanje podataka, praćenje i izvješćivanje za države članice. Među njima su sljedeći:

- Od 2022. godine države članice moraju podnositi izvješće o provjeri kvalitete. Svake godine (u roku od 18 mjeseci od završetka izvještajne godine) moraju izvijestiti Komisiju o:
 - podacima o jednokratnim plastičnim čašama za napitke (uključujući njihove čepove i poklopce), kao i jednokratnim plastičnim spremnicima za hranu koji se stavljaju na tržište;
 - usvojenim mjerama za postizanje ambicioznog i trajnog smanjenja potrošnje jednokratnih plastičnih čaša za napitke i spremnika za hranu;
 - podacima o jednokratnim bocama za napitke zapremine do tri litre;
- Od 2023. države članice moraju podnositi izvješće o provjeri kvalitete. Svake godine (u roku od 18 mjeseci od završetka izvještajne godine) moraju izvijestiti Komisiju o:
 - informacijama o sadržaju recikliranog materijala u bocama za napitke zapremine do tri litre;
 - podacima o otpadu nastalom nakon potrošnje duhanskih proizvoda s filtrom te filtera koji se stavljaju na tržište za uporabu u kombinaciji s duhanskim proizvodima.

Pored ovih zahtjeva za prikupljanje podataka, praćenje i izvješćivanje, od članka 4. (smanjenje potrošnje) do članka 9. (skupljanje) opisane su obveze praćenja kako bi se osiguralo da su mjere adekvatno odabrane, provedene u potpunosti i pravovremeno te svrhovite.

- Smanjenje potrošnje:
 - Do 3. siječnja 2021. godine pravila o formatu za dostavljanje podataka i informacija o jednokratnim plastičnim čašama za napitke (uključujući čepove i poklopce), kao i jednokratnim plastičnim spremnicima za hranu koji su stavljani na tržište;
 - Do 3. siječnja 2021. godine metodologija za izračun i provjeru mjera smanjenja potrošnje čaša za napitke (uključujući čepove i poklopce) i spremnika za hranu te pravila o formatu za dostavljanje podataka i informacija o tim mjerama.
- Odvojeno skupljanje:
 - Objavljivanje rezultata razmjene informacija i razmjene najboljih praksi između država članica o mjerama za postizanje ciljeva odvojenog skupljanja boca za napitke (zapremine do tri litre).

Uz ove obveze, članci 14. i 15. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu opisuju obveze nadzora provedbe i postavljaju uvjete za ocjenu i reviziju:

- Do 3. srpnja 2021. godine države članice obavješćuju Komisiju o kaznama predviđenim za kršenje nacionalnih odredaba koje proizlaze iz prenošenja Direktive i mjerama usvojenim za osiguranje njihove primjene. Te kazne moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće,
- Nakon prvog izvješćivanja od strane država članica, Komisija pregledava sve podatke i informacije dostavljene u kontekstu Direktive i objavljuje izvješće o rezultatima svoje revizije.
- Do 3. srpnja 2027. godine Komisija će provesti evaluaciju Direktive s naknadnim izvješćem o glavnim nalazima te evaluacije, predviđajući mogućnost preispitivanja Direktive kroz zakonodavni prijedlog.

PRILOG

VREMENSKI OKVIR ZA PROVEDBU DIREKTIVE O PLASTICI ZA JEDNOKRATNU UPORABU

SRPANJ 2021.

Tržišna ograničenja (zabrane):

- Štapići za uši
- Pribor za jelo (vilice, noževi, žlice, štapići za jelo)
- Štapići za miješanje napitaka
- Slamke
- Tanjuri
- Štapići za balone
- Čaše i spremnici za napitke i hranu od EPS18
- Oksorazgradiva plastika

Označavanje:

- Čaše za napitke
- Duhanski proizvodi
- Vlažne maramice
- Higijenski ulošci i aplikatori

Podizanje svijesti:

- Čaše za napitke
- Spremnici za hranu
- Spremnici za napitke (zapremine do 3 litre)
- Vrećice i omoti
- Lagane plastične vrećice za nošenje
- Ribolovni alat
- Baloni
- Duhanski proizvodi
- Vlažne maramice
- Higijenski ulošci i aplikatori

2026.

Ambiciozno smanjenje potrošnje:

- Čaše za napitke
- Spremnici za hranu

2030.

30% recikliranog sadržaja za sve boce za napitke (zapremine do 3 litre)

SIJEČANJ 2023.

POP:

- Duhanski proizvodi
- Vrećice i omoti

PROSINAC 2024.

POP:

- Čaše za napitke
- Spremnici za hranu
- Spremnici za napitke (zapremine do 3 litre)
- Lagane plastične vrećice za nošenje
- Ribolovni alat
- Baloni
- Vlažne maramice

Pričvršćeni čepovi za sve spremnike za napitke (zapremine do 3 litre)

2025.

25% recikliranog sadržaja za PET boce za napitke (zapremine do 3 litre)

77% odvojenog skupljanja za sve spremnike za napitke (zapremine do 3 litre)

2029.

90% odvojenog skupljanja za sve boce za napitke (zapremine do 3 litre)

#breakfreefromplastic

#breakfreefromplastic je globalni pokret s vizijom budućnosti bez plastičnog onečišćenja. Čini ga 1.400 organizacija iz cijelog svijeta koje zahtijevaju drastično smanjenje plastike za jednokratnu upotrebu te zagovaraju trajna rješenja za krizu onečišćenja plastikom.

RETHINK PLASTIC

Rethink Plastic, dio pokreta Break Free From Plastic, savez je vodećih europskih nevladinih organizacija koje predstavljaju tisuće aktivnih skupina, podržavatelja i građana u svakoj državi članici EU.

Izvešće zajednički pripremili:
Savez Rethink Plastic & Break Free From Plastic

Uredile: Eilidh Robb & Grainne Murphy

Vizualni dizajn: Blush

Original na engleskom objavljen:
10. listopada 2019.

Prevela: Ivana Kordić

Hrvatsko izdanje: Greenpeace u Hrvatskoj

GREENPEACE

